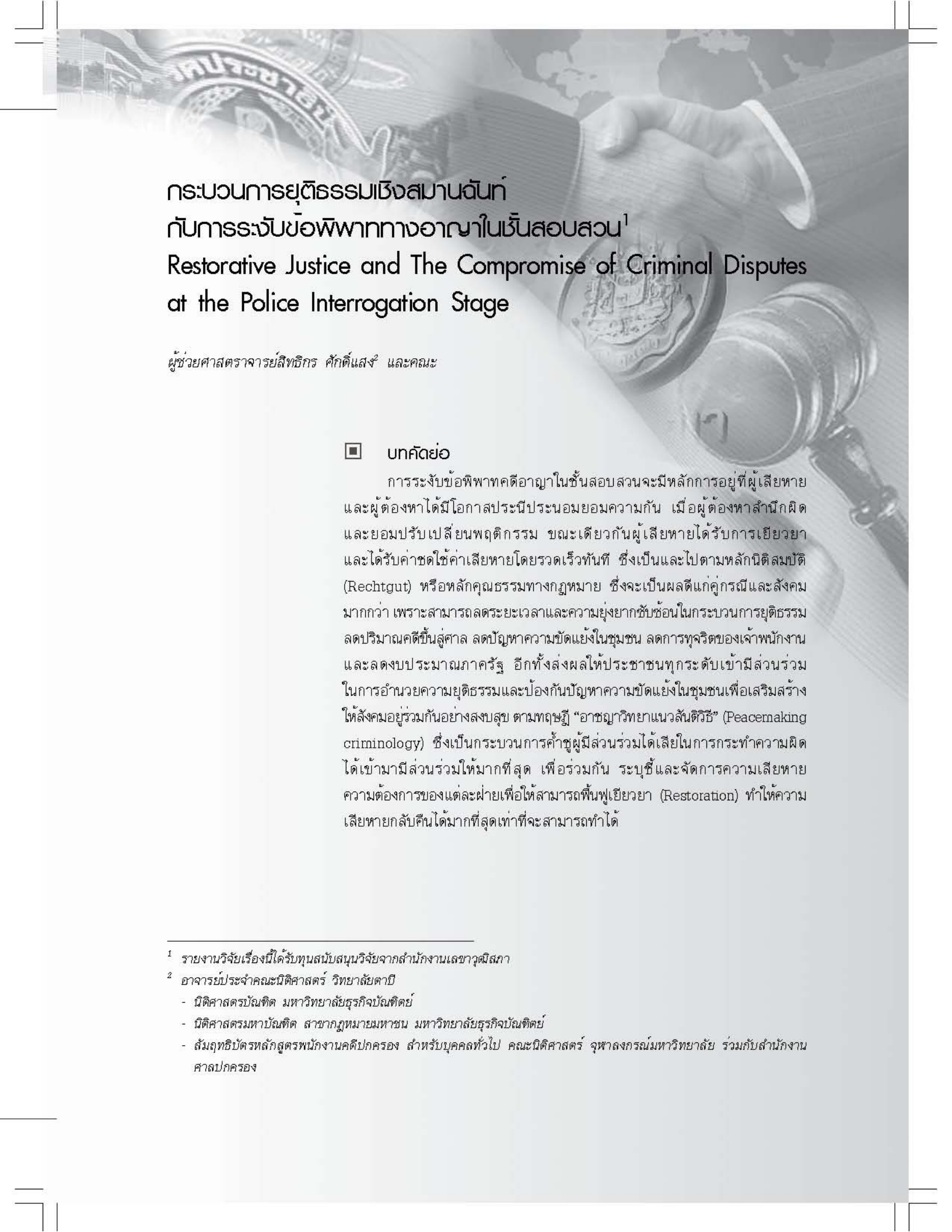

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับการระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน¹ Restorative Justice and The Compromise of Criminal Disputes at the Police Interrogation Stage

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิทธิกร ศักดิ์แสง² และคณะ

■ บทคัดย่อ

การระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนจะมีหลักการอยู่ที่ผู้เสียหายและผู้ต้องหาได้มีโอกาสประนีประนอมยอมความกัน เมื่อผู้ต้องหาสำนึกผิดและยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ขณะเดียวกันผู้เสียหายได้รับการเยียวยาและได้รับค่าชดเชยค่าเสียหายโดยรวดเร็วทันที ซึ่งเป็นและไปตามหลักนิติสมปัติ (Rechtgut) หรือหลักคุณธรรมทางกฎหมาย ซึ่งจะเป็นผลดีแก่คู่กรณีและสังคมมากกว่า เพราะสามารถลดระยะเวลาและความยุ่งยากซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรม ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ลดการทุจริตของเจ้าพนักงานและลดงบประมาณภาครัฐ อีกทั้งส่งผลให้ประชาชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกและป้องกันปัญหาความขัดแย้งในชุมชนเพื่อเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ตามทฤษฎี “อาชญาวิทยาแนวสันติวิธี” (Peacemaking criminology) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้มีส่วนได้เสียในการกระทำความผิดได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพื่อร่วมกัน ระบุชี้และจัดการความเสียหาย ความต้องการของแต่ละฝ่ายเพื่อให้สามารถฟื้นฟูเยียวยา (Restoration) ทำให้ความเสียหายกลับคืนได้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้

¹ รายงานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานเลขาธิการสภา

² อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยดาบิ

- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

- นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

- สัมฤทธิ์บัตรหลักสูตรพนักงานคดีปกครอง สำหรับบุคคลทั่วไป คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับสำนักงานศาลปกครอง

ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยถึงหลักการทั่วไปเกี่ยวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และแนวทางวิธีปฏิบัติที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้งของต่างประเทศและของไทย โดยการศึกษาวิเคราะห์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ตามประมวลกฎหมายอาญาและตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายและมีเอกชนเป็นผู้เสียหายร่วมกับรัฐที่เป็นคดีเล็กน้อยไม่ควรจะนำคดีอาญาดังกล่าวขึ้นสู่ศาล ควรใช้กระบวนการเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน รวมทั้งศึกษาจากตำรางานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารจากการสัมมนาต่างๆ วารสารข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวข้างต้น

จากการศึกษาวิจัยพบว่าจากผลการศึกษาวิจัยที่รับข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การประชุม สัมมนา และการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน มีข้อสรุปได้ดังนี้

1. ควรที่จะมีกฎหมายใหม่มารองรับเป็นข้อยกเว้นหรือเป็นการเบี่ยงเบนคดีในคดีอาญาบางประเภทที่ไม่สมควรที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Mainstream Justice)
2. ความผิดอาญาประเภทที่ควรนำมาใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน ดังนี้
 - 1) คดีอาญ่าันยอมความได้
 - 2) คดีลหุโทษ
 - 3) การกระทำความผิดโดยประมาทซึ่งรวมไปถึงการกระทำโดยประมาทในคดีจราจรด้วย
 - 4) คดีอาญาอันยอมความมิได้ที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี
3. เมื่อมีการดำเนินการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาใน

ชั้นสอบสวนแล้วไม่ควรจะดำเนินการกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักควรให้เป็นเหตุอายุความในการดำเนินคดีอาญาละดูดยุติอยู่

4. รูปแบบและองค์กรที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนแยกพิจารณาสรุปออก 2 ประเด็น คือ

1) รูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-เหยื่อผู้กระทำความผิด (Victim-offenders Mediation (VOM))

2) องค์กรที่เป็นคณะอำนวยการไกล่เกลี่ยกับผู้ไกล่เกลี่ย

5. การใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนไม่ควรให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้เข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาท (ไกล่เกลี่ย) คดีอาญา

6. การติดตามและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนนั้นต้องกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติสิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไปเมื่อผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขในข้อตกลงครบถ้วนแล้ว

การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนนั้นจะทำให้กระบวนการยุติธรรมของไทยมีศักยภาพมากยิ่งขึ้นซึ่งเป็นไปในลักษณะแบบ Win-Win ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทในชั้นสอบสวน ดังนี้

Win ที่ 1 เป็นประโยชน์แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในการได้รับแก้ไขเยียวยา รวมทั้งการปรับสามัญสำนึกการให้อภัยแก่ผู้กระทำความผิด

Win ที่ 2 เป็นประโยชน์กับผู้กระทำความผิดที่สำนึกในการกระทำความผิด การชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายให้อภัยกับผู้กระทำความผิด

Win ที่ 3 ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ลดปัญหา

ความขัดแย้งในชุมชน ลดการทุจริตของเจ้าพนักงาน และลดงบประมาณภาครัฐ

Win ที่ 4 เป็นการส่งผลให้ประชาชนทุกระดับ เข้มมีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกและป้องกันปัญหา ความขัดแย้งในชุมชนเพื่อเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข

Win ที่ 5 เป็นการรองรับการใช้อำนาจใน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท คดีอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และอัยการ

■ ความเป็นมาและสภาพปัญหา

หลักการ แนวคิดและวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ได้ถูกพัฒนาตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) เป็นต้นมาและเป็นที่ยกย่องและยอมรับ กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน และมีหน่วยงานไม่ว่า จะเป็นกระทรวงมหาดไทย อัยการ ศาล ฯลฯ ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไปบางส่วนแล้วหรือกำลังเสนอร่างกฎหมายเพื่อรับรอง การดำเนินการตามกระบวนการดังกล่าว แต่ในส่วนของ “ตำรวจ” ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกและต้นธารที่สำคัญ ในกระบวนการยุติธรรมและเป็นองค์กรที่สัมผัสประชาชน โดยตรงในเรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกัน ปราบปราม รวมทั้งการสืบสวนสอบสวนและทราบข้อมูล สภาพปัญหาในชุมชนนั้นๆดีที่สุด แต่ไม่ปรากฏวิธีการ และขั้นตอนตามกฎหมายที่ชัดเจนจะนำมาใช้ในการ โกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญามาใช้กับผู้กระทำความผิดอาญา ในชั้นสอบสวนในการนำมาปฏิบัติได้³

ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคมหรือในชุมชนนั้น อาจแบ่งได้เป็น ข้อพิพาททางอาญา ทางแพ่ง ทางปกครอง

และทางรัฐธรรมนูญ⁴ ในส่วนของตำรวจจะมีหน้าที่ รับผิดชอบเฉพาะข้อพิพาททางอาญาหรือที่มีคดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องอยู่ด้วย ซึ่งความผิดอาญาอาจแบ่งได้ สองประเภท คือ

1. ความผิดอาญาที่เป็นส่วนบุคคล เช่น ฆาตกรรม ความปลอดภัยของร่างกาย และทรัพย์สิน

2. ความผิดอาญาที่เป็นส่วนรวม เช่น ความปลอดภัยในการจราจร ความมั่นคงเชื่อถือของระบบ แลกเปลี่ยน (เงินตรา) และเอกภาพของดินแดน

ซึ่งกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ที่รองรับอำนาจหน้าที่ของตำรวจในการระงับข้อพิพาท คดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความมิได้ ในปัจจุบัน ไม่ได้บัญญัติให้อำนาจไว้ แต่จะมุ่งเน้นเฉพาะกระบวนการ การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย โดยมุ่งผลของการแก้แค้นทดแทน (Retribution) มุ่งข่มขู่ ยับยั้ง (Deterrent) และไม่ต้องการให้กระทำความผิดอีก (Incapacitation) เป็นสำคัญ ซึ่งตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่เกี่ยวกับการกระทำที่เป็นความผิดอาญาอันยอมความมิได้ พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนสืบสวน รวบรวมพยานหลักฐานโดยมีชักช้าและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างเคร่งครัด ไม่เปิดโอกาสให้ พนักงานสอบสวนหรือผู้ใดเข้ามามีส่วนร่วมในการ ระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไม่ว่าพฤติการณ์และความรุนแรง เหตุหรือผลของการกระทำความผิดจะเป็นอย่างไร เช่น คดีลักทรัพย์ในห้างที่เปิดกิจการอยู่แต่เป็นเวลากลางคืน อันเป็นเหตุฉกรรจ์ของความผิดฐานลักทรัพย์⁵ ไม่ว่า เหตุผลของการลักทรัพย์และมูลค่าของทรัพย์สิน ที่ถูกลักเป็นเท่าใด ก็ถือเป็นคดีลักทรัพย์ในเวลากลางคืน ที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 5 ปี เท่าเทียมกันหมด

³ สุวิจักขณ์ โฉมวงษ์, “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548) หน้า 5

⁴ โกเมศ ขวัญเมืองและสิทธิกร ศักดิ์แสง “การศึกษาแนวใหม่: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป” (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549) หน้า 21

⁵ มาตรา 335 ประมวลกฎหมายอาญา

อีกทั้งกระบวนการทางกฎหมายที่มีอยู่ในขณะนี้ก็มุ่งเน้นที่จะลงโทษผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียว โดยมีได้คำนึงถึงการดูแล เยียวยา ชดเชยความเสียหายและความรู้สึกของผู้เสียหาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 81 ได้บัญญัติแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐด้านการอำนวยความสะดวกไว้ว่า “(1) ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม และทั่วถึง ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือและให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน และจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นในกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนและองค์กรวิชาชีพมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย”⁶ จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีเจตนารมณ์ที่ต้องการส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น อีกทั้งมุ่งให้มีการจัดระบบงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเท็จจริงในทางคดีอาญาที่เกิดขึ้นในสังคม จากสถิติที่ปรากฏและจากประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเองพบว่ากว่าครึ่งหนึ่งของคดีความทางอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความมิได้ ปรากฏว่าในข้อเท็จจริงไม่ว่าจะเป็นสำนวนคดีและนำสำนวนคดีไปสู่การพิจารณาในชั้นอัยการและศาลก็มีขึ้นไปไม่ถึงครึ่งหนึ่งของที่ตำรวจได้รับรายงานจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสังคมมีกลไกและกระบวนการในการยุติปัญหาข้อขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ในตัวเองอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นการสมานฉันท์กันเองระหว่างคู่กรณี เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเอกชน กระบวนการสมานฉันท์ดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อใด และอย่างไรก็ได้ และโดยเฉพาะที่ เกิดขึ้นโดยการสมานฉันท์ของ

เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีการดำเนินการอยู่แล้วทั้งที่ไม่มีกฎหมายรองรับ ทำให้ทุกวันนี้การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีเจตนามุ่งเน้นการสร้างความสะดวกให้แก่สังคมนั้นต้องเสี่ยงต่อการกลายเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ทำให้หลักสุจริตและหลักนิติศาสตร์ที่ใช้อยู่ในขณะนี้ไม่สามารถคุ้มครองการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการยุติข้อพิพาทตามเหตุผล ความจำเป็น และความต้องการของคู่กรณีได้

ทางออกของกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว คือ ความพยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินคดีอาญาให้เหมาะสม คือ การนำหลักการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน เพื่อให้ระงับข้อพิพาททางอาญาระหว่างคู่กรณี เพื่อให้เป็นไปด้วยความชอบด้วยกฎหมาย ความยุติธรรม โปร่งใส สามารถถูกตรวจสอบได้ และที่ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการอำนวยความสะดวกและป้องกันแก้ไขอาชญากรรมในระดับท้องถิ่นหรือชุมชน ซึ่งจะเป็นร่วมกันเชิงสมานฉันท์ อันเป็นการลดความคลุมเครือและสงสัยของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและช่วยให้กระบวนการยุติธรรมของไทยมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวจะมีหลักการอยู่ที่ผู้เสียหายและผู้ต้องหาได้มีโอกาสประนีประนอมยอมความกัน เมื่อผู้ต้องหาสำนึกผิดและยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ขณะเดียวกันผู้เสียหายได้รับการเยียวยาและได้รับค่าชดเชยค่าเสียหายโดยรวดเร็วทันที ซึ่งเป็นและไปตามหลักนิติสมบัติน (Rechtgut) หรือหลักคุณธรรมทางกฎหมาย ซึ่งจะเป็นผลดีแก่คู่กรณีและสังคมมากกว่า เพราะสามารถลดระยะเวลาและความยุ่งยากซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรม

⁶ มาตรา 81 (1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ลดปริมาณคดีชั้นสู่ศาล ลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ลดการทุจริตของเจ้าพนักงาน และลดงบประมาณภาครัฐ อีกทั้งส่งผลให้ประชาชนทุกระดับเข้ามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและป้องกันปัญหาความขัดแย้งในชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ตามทฤษฎี “อาชญาวิทยาแนวสันติวิธี” (Peacemaking criminology) ซึ่งเป็นกระบวนการค้าชู้ผู้มีส่วนร่วมได้เสีย ในการกระทำความผิด ได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพื่อร่วมกัน ระบุชี้และจัดการความเสียหายความต้องการของแต่ละฝ่ายเพื่อให้สามารถฟื้นฟูเยียวยา (Restoration) ทำให้ความเสียหายกลับคืนได้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ อันเป็นวิธีการที่เหมาะสมยิ่งกว่าหลักการลงโทษ ผู้กระทำความผิด โดยการแก้แค้นทดแทน (Retribution) ซึ่งเป็นกระบวนการทัศนของการยุติธรรมแบบดั้งเดิม จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนเกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมแบบคู่ขนาน⁷ แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่มีรูปแบบที่เป็นหลักตายตัว แต่ทุกรูปแบบที่ใช้อยู่จะมีผลมาจากความผูกพันระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะต้องสร้างจากรากหญ้าสู่ระดับบน⁸

ดังนั้นงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน ในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ควรให้มีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนหรือไม่
2. ความผิดอาญาประเภทใดบ้างที่ควรจะให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน ซึ่งคดีอาญาดังกล่าวนั้นจะต้องไม่กระทบกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

3. เมื่อมีการดำเนินการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน แล้วกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักจะดำเนินการอย่างไรจะหยุดชะงักจนกว่าจะมีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก่อนหรือจะเน้นการควบคุมไปกับการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นหรือไม่

4. องค์การและรูปแบบในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน จะเป็นรูปแบบใด เช่น จะเป็นรูปแบบคณะกรรมการไกล่เกลี่ยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยหรือไม่ นอกจากผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด ผู้ไกล่เกลี่ย หรือจะเป็นรูปแบบประชุมกลุ่มครอบครัว หรือรูปแบบการประชุมลอมวง หรือจะเป็นรูปแบบคณะกรรมการชุมชนแบบบูรณาการ เป็นต้น

5. ขั้นตอนหรือกระบวนการที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนเป็นอย่างไร ในกระบวนการดังกล่าวควรจะมีพนักงานสอบสวนเป็นผู้เข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทด้วยหรือไม่

6. การติดตามและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนเป็นอย่างไร

7. เมื่อมีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนไม่สำเร็จ จะดำเนินการต่อไปอย่างไร

■ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการทั่วไปเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และแนวทางวิธีปฏิบัติที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้งของต่างประเทศและของไทย

⁷ ประชัย เบียมสมบุญและคณะ “อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม : ปัญหาอุปสรรคและแนวทางควบคุม” เอกสารประกอบสัมมนา, โรงแรมอิมพีเรียล กรุงเทพมหานคร, 11 มิถุนายน 2529

⁸ วันชัย รุจนวงศ์ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (กรุงเทพฯ : กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, น.ป.ป.) หน้า 1

2. เพื่อศึกษาหลักการเกี่ยวกับยุติธรรม
สมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน

3. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่มีความ
เป็นไปได้ในการนำหลักการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
มาใช้ในงานระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน

4. เพื่อศึกษาหาผลดีและปัญหาอุปสรรคของ
การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับ
ข้อพิพาทคดีอาญามาใช้ในชั้นสอบสวน

■ ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยถึงหลักการทั่วไป
เกี่ยวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และแนวทางวิธีปฏิบัติ
ที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้งของต่างประเทศและของไทยโดย
การศึกษาวិเคราะห์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการ
ระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนเฉพาะตาม
ประมวลกฎหมายอาญาที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายและ
ความผิดที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายร่วมเท่านั้น ไม่รวม
ไปถึงการหาหน้าที่สอบสวนของหน่วยงานอื่น เช่น
กรมสอบสวนคดีพิเศษเพราะเป็นคดีพิเศษที่ใช้ความ
สามารถเฉพาะทาง สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน
ปราบปรามยาเสพติดเพราะเป็นคดีที่เป็นนโยบายของรัฐ
ไม่สามารถใกล้เคียงได้ สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน
และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นเรื่องที่สำคัญ
ในปราบปรามการคอร์รัปชันไม่สมควรที่จะใกล้เคียง
สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม
การฟอกเงินเป็นเรื่องของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ
ที่เป็นปัญหาของประเทศที่ไม่สมควรจะใกล้เคียง เป็นต้น
ดังนั้นงานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาหลักการและแนวทาง
ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหาย
และมีเอกชนเป็นผู้เสียหายร่วมกับรัฐที่เป็นคดีเล็กน้อยๆ
ไม่ควรจะนำคดีอาญาดังกล่าวขึ้นสู่ศาลควรใช้กระบวนการ
เชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน
ตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นหลัก ศึกษาจากข้อมูล
จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิง
สมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาททางอาญาที่มีใช้

ในชั้นสอบสวนของต่างประเทศ รวมทั้งศึกษาจากตำรา
งานวิจัย วชิยานิพนธ์ เอกสารจากการสัมมนาต่างๆ
วารสารข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ
ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวข้างต้น

■ ประโยชน์คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงหลักการทั่วไปเกี่ยวกับ
กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและแนวทางวิธีปฏิบัติ
ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

2. ได้ทราบถึงหลักการทั่วไปเกี่ยวกับ
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท
ทางอาญาในชั้นสอบสวน

3. ได้ทราบถึงหลักเกณฑ์และวิธีการนำหลักการ
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการระงับ
ข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน โดยไม่เกิดความ
ซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม
ทางอาญาต่างๆ

4. สามารถนำผลจากการวิจัยโดยจัดทำเสนอ
ร่างกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานสอบสวนดำเนินการ
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท
ทางอาญาในชั้นสอบสวนเพื่อนำไปใช้หรือเป็นแนวทาง
ปฏิบัติในการเบี่ยงเบนคดีอาญาบางเรื่อง บางลักษณะ
ที่ไม่มีความจำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล
เพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ลดปัญหาความขัดแย้ง
ในชุมชน ลดการทุจริตของเจ้าพนักงานและลดงบประมาณ
ภาครัฐได้

■ ผลการวิจัย การวิเคราะห์กระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ในชั้นสอบสวน

การวิเคราะห์กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน ผู้วิจัย
มุ่งที่จะศึกษากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับ
การระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนในประเด็น
ดังต่อไปนี้

1. ประเด็นในเรื่อง ควรให้มีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนหรือไม่

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากการประชุมกลุ่มย่อย⁹ การรับฟังความคิดเห็นจากภูมิภาคต่างๆ¹⁰ ได้ผลสรุปว่า ควรจะมีกฎหมายมารองรับอำนาจตำรวจในการใช้ดุลพินิจในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนคือ เพื่อประโยชน์ของตำรวจเองและที่สำคัญเพื่อประโยชน์ของสังคม¹¹

ข้อเท็จจริงในทางคดีอาญาที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีการกระทำที่เป็นความผิดอาญา 2 ประเภทคือ

- 1) การกระทำที่เป็นความผิดอาญาอันยอมความได้หรือที่เรียกว่า “เป็นความผิดส่วนตัว”
- 2) การกระทำที่เป็นความผิดอาญาอันยอมความมิได้หรือที่เรียกว่า “เป็นความต่อแผ่นดิน”

จากสถิติที่ปรากฏและจากประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเองพบว่า กว่าครึ่งหนึ่งของคดีความทางอาญาที่เกิดขึ้น ไม่มีการรายงานถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยมีการระงับหรือยุติไปตามกระบวนการของสังคม

ในตัวเองและเรื่องที่มาถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจปรากฏว่า ในข้อเท็จจริงไม่ว่าจะเป็นสำนวนคดีและนำสำนวนคดีไปสู่การพิจารณาในชั้นอัยการและศาลก็มีขึ้นไปถึงครึ่งหนึ่งของที่ตำรวจได้รับรายงานดังนั้นจะเห็นได้ว่าสังคมมีกลไกและกระบวนการในการยุติข้อขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ในตัวเองอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการสมานฉันท์กันเองระหว่างคู่กรณี เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเอกชน กระบวนการสมานฉันท์ดังกล่าว สามารถเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อใด และอย่างไรก็ได้ และโดยเฉพาะที่เกิดขึ้นโดยการสมานฉันท์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีการดำเนินการอยู่แล้วทั้งที่มีกฎหมายรองรับ คือ การกระทำที่เป็นความผิดอาญาอัน “เป็นความผิดส่วนตัว”¹² และ “ความผิดลหุโทษ”¹³ และไม่มีกฎหมายรองรับ คือ การกระทำที่เป็นความผิดอาญาอันยอมความมิได้หรือที่เรียกว่า “เป็นความต่อแผ่นดิน” ทำให้ทุกวันนี้การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีเจตนามุ่งเน้นการสร้างผลงานส่งผลให้แก่สังคมนั้น ต้องเสี่ยงต่อการกลายเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายทำให้หลักสุจริตและหลักนิติศาสตร์ที่ใช้อยู่ในขณะนี้

⁹ การประชุมของคณะกรรมการพิจารณาศึกษาการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและตำรวจ วุฒิสภา ครั้งที่ 1-33 ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข 102 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

¹⁰ การรับฟังความคิดเห็นที่กรมการยุติธรรมและการตำรวจของวุฒิสภาได้จัดมีการสัมมนาเรื่อง “การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวน” ดังต่อไปนี้

1. การสัมมนา ณ อาคารสถาบันพัฒนาข้าราชการ ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2551
2. การสัมมนา กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 5 จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2551
3. การสัมมนา ณ โรงแรมไดมอนด์ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 28-29 มีนาคม 2552
4. การสัมมนา ณ โรงแรมเจริญธานีปิ่นเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2552
5. การสัมมนา ณ โรงแรมเดอะสรีเจนซี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7-9 สิงหาคม 2552
6. การสัมมนา ณ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2552

¹¹ การให้ความเห็นของ พล.ต.ต. อำนาจ นิยมะโน รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล พล.ต.ต. ชยุต ธนวิริยต์ รองผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 1 และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรภัทร์ รองคณบดีคณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ในการประชุมอนุกรรมการพิจารณาการศึกษาการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและตำรวจ วุฒิสภา ในการประชุมครั้งที่ 9 วันพุธที่ 1 กรกฎาคม 2552

¹² มาตรา 39 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹³ มาตรา 37 ประกอบ มาตรา 39 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ไม่สามารถคุ้มครองการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการยุติข้อพิพาทตามเหตุผล ความจำเป็นและความต้องการของคู่กรณี¹⁴ ดังนี้

1.1 ลักษณะของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา

การนำหลักการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในคดีอาญามาใช้กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนซึ่งสามารถนำมาใช้ได้¹⁵ ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เพื่อให้คดีอาญาระงับลงได้ไม่ความผิดบางประเภทได้ในชั้นสอบสวน¹⁶ เพื่อให้ระงับข้อพิพาททางอาญาระหว่างคู่กรณีเป็นไปด้วยความชอบด้วยกฎหมาย ความยุติธรรม โปร่งใส สามารถถูกตรวจสอบได้และที่ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท

คดีอาญา เป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในระดับท้องถิ่นหรือชุมชนและเป็นการลดความคลุมเครือสงสัยของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจและช่วยให้กระบวนการยุติธรรมของไทยมีศักยภาพมากยิ่งขึ้นได้ ตามที่ได้มีการประชุมกลุ่มย่อย การรับฟังความคิดเห็นจากภาคต่างๆ ได้ผลสรุปว่า ควรจะมีกฎหมายมารองรับอำนาจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน คือ เพื่อประโยชน์ของตำรวจเองและที่สำคัญเพื่อประโยชน์ของสังคม

1.2 การมีกฎหมายรองรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทในชั้นสอบสวน

การที่ให้มีการดำเนินดังกล่าวได้นั้นจึงควรมีกฎหมายมารองรับอำนาจตำรวจในการใช้ดุลพินิจใช้

¹⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย ให้ความเห็นต่อคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ วุฒิสภา ในการประชุมครั้งที่ 3 วันที่ 20 พฤษภาคม 2552 ณ ห้องประชุมคณะกรรมาธิการ หมายเลข 102 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

¹⁵ ณภัทร กตเวทีเสถียร “การระงับข้อพิพาทในคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (ศึกษาเฉพาะความผิดที่มีผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา)” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2547) หน้า 134

¹⁶ ข้อสังเกต กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาของต่างประเทศ ไม่ว่าจะประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) กับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) จะพบว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีใช้ในชั้นสอบสวนของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) หรือประเทศในภาคพื้นยุโรป คือ ประเทศเยอรมนี ประเทศฝรั่งเศส ประเทศออสเตรเลีย ประเทศเบลเยียม ประเทศสเปน และประเทศเนเธอร์แลนด์ จะให้อำนาจพนักงานอัยการให้อำนาจใช้ดุลพินิจในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาเป็นหลัก แต่มีประเทศเบลเยียมและประเทศเนเธอร์แลนด์ นั้นให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจมีส่วนร่วมใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาได้ ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law) คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และแคนาดาจะให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) หรือประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ต่างให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลเป็นการเยียวยาให้กับผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดได้กลับคืนมาอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุขเช่นเดียวกัน โปรดดูรายละเอียดใน David Miers, An International Review of Restorative Justice – Crime Reduction Research Series Paper 10 (London : HMSO, 2000) ถอดความและเรียบเรียง โดย ชาติ ชัยเดช ในเอกสารประกอบการสัมมนา “ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. จัดโดยสถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม วันที่ 20 พฤษภาคม 2552 ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมเซ็นจูรี พาร์ค กรุงเทพมหานคร

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน¹⁷ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาพบว่า ควรจะมีกฎหมายมารองรับ¹⁸ คือ ควรที่จะมีกฎหมายใหม่มารองรับเป็นข้อยกเว้นหรือเป็นการเบี่ยงเบนคดีในคดีอาญาบางประเภทที่ไม่สมควรที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Mainstream Justice) หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ¹⁹ น่าจะเหมาะสมกว่า ด้วยเหตุผลดังนี้²⁰

1. ทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสประนีประนอมยอมความคดีที่พิพาทและไม่คิด

ที่จะไปแก้แค้นซึ่งกันและกัน หรือ กระทำการที่มีชอบด้วยกฎหมาย

2. ผู้เสียหายได้รับความพึงพอใจ ได้รับการเยียวยาและได้รับค่าเสียหายด้วยความรวดเร็วทันที

3. เมื่อผู้กระทำความผิดสำนึกผิดและยินยอมปรับพฤติกรรมจะทำให้ลดความขัดแย้งในชุมชนและสังคม

4. สังคมจะเกิดการบูรณาการมีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

5. ลดระยะเวลา ลดปริมาณคดีขึ้นสู่อัยการและศาล ลดความยุ่งยากซับซ้อนในการดำเนินการ

¹⁷ ข้อสังเกต เมื่อพิจารณาถึงกรณีของต่างประเทศที่ให้อำนาจตำรวจใช้ดุลพินิจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา ว่าจะเป็นออสเตรเลีย แคนาดา สหรัฐอเมริกาแล้วไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ให้อำนาจใช้ดุลพินิจไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่อยู่ในกฎหมายที่ใช้ร่วมกันในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

¹⁸ สรุปรายงานการสัมมนา เรื่อง “การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวน เมื่อวันที่ 7-9 สิงหาคม 2552 โรงแรมเดอะสรีเรนชี อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา จัดโดยคณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ วุฒิสภา ซึ่งสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของ ณภัทร กตเวทีเสถียร เรื่อง “การระงับข้อพิพาทในคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (ศึกษาเฉพาะความผิดที่มีผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา)” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุรนารี, 2547) หน้า 105-106 คือ ให้มีการออกกฎหมาย ที่มีรายละเอียดในเรื่องผู้มีอำนาจดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, บทบาทและหน้าที่ของผู้ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตลอดจนออกกฎหมายให้ยอมรับผลของการดำเนินการโดยคณะกรรมการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อการปฏิบัติงานจะได้ไม่ขัดต่อกฎหมายที่บัญญัติอยู่ก่อนแล้ว โดยจะออกเป็นพระราชบัญญัติขึ้นใหม่โดยเฉพาะ หรือแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างและวิทยานิพนธ์ของ สุวิจักขณ์ โฉมวงศ์ ร.ด.อ. (ยศในขณะนั้น) เรื่อง “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548) ได้สนับสนุนให้มีการออกกฎหมายมารองรับการใช้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนเช่นกัน

¹⁹ ในประเด็นนี้คณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจได้ดำเนินการจัดสัมมนา กับผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นศาล อัยการ ราชทัณฑ์ ทนายความ และตำรวจ ต่างให้ความเห็นตรงกัน คือ ควรจะมีกฎหมายรองรับการใช้อำนาจของตำรวจในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นาระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยเฉพาะคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความไม่ได้และต้องเป็นประเภทคดีอาญาที่เป็นความผิดเล็กน้อยๆ ดังนี้

1. การรับฟังความคิดเห็นที่กรรมการการยุติธรรมและการตำรวจของวุฒิสภาได้จัดมีการสัมมนาเรื่อง “การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวน” ดังต่อไปนี้ 1) การสัมมนา ณ อาคารสถาบันพัฒนาข้าราชการ ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2551 2) การสัมมนา กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 5 จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2551 3) การสัมมนา ณ โรงแรมโดมอนต์ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 28-29 มีนาคม 2552 4) การสัมมนา ณ โรงแรมเจริญธานีปิ่นเสธ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2552 5) การสัมมนา ณ โรงแรมเดอะสรีเรนชี อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7-9 สิงหาคม 2552 6) การสัมมนา ณ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2552

2. การประชุมคณะกรรมการการศึกษาไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ วุฒิสภา ครั้งที่ 1-30 ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข 102 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

²⁰ การประชุมคณะทำงานพิจารณาบทพจนร่างพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ. ของสำนักงานกิจการยุติธรรม เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2550 อ้าง http://2.oja.go.th/preview/detail.php?new_idx=965

ในกระบวนการยุติธรรม ลดการทุจริตของเจ้าพนักงาน และลดงบประมาณภาครัฐ ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนช่วยให้กระบวนการยุติธรรมของไทยมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นไปในลักษณะแบบ Win-Win ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทในชั้นสอบสวน

2. ประเด็นความผิดอาญาที่ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน

ประเด็นปัญหาว่าจะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนมาใช้ ควรจะเป็นความผิดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้นหรือจะเป็นความผิดอาญาทั้งหมด ผู้วิจัยแยกประเด็นหัวข้อที่จะศึกษา ดังนี้

2.1 การกระทำที่เป็นความผิดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้นหรือจะเป็นความผิดอาญาทั้งหมด

การกระทำที่เป็นความผิดอาญานั้นประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้นหรือจะเป็นกระทำที่ความผิดอาญาทั้งหมด ดังนี้ คือ การกระทำที่เป็นความผิดเกี่ยวเนื่องกับความผิดที่อยู่ในประมวล

กฎหมายอาญา คือ คดีการกระทำที่เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นความผิดที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเกี่ยวข้องประจำและใช้อยู่ตลอดเวลาและมีการกล่าวถึงกันมากในการประชุมสัมมนาต่างๆ²¹ ต้องการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนให้ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะที่ผ่านมาตติจรรยาเกี่ยวกับการกระทำผิดโดยประมาทให้ผู้อื่นเสียหายแก่ร่างกายแก่ชีวิตก็ดี ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความมิได้ เช่น การขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ถึงแก่ชีวิต ในทางกฎหมายไม่มีการรับรองให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา แต่ได้ปฏิบัติกันมาตลอด การกระทำดังกล่าวเป็นที่เข้าใจกันทั่วไปว่า “เป็นการเป่าคดี” ซึ่งเป็นการกระทำที่เสี่ยงต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างยิ่ง จึงควรที่จะนำกฎหมายจราจรมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว

2.2 ผู้เสียหายกับการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คดีอาญา

ลักษณะของผู้เสียหายที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท

²¹ การรับฟังความคิดเห็นที่กรมการยุติธรรมและการตำรวจของวุฒิสภาได้จัดให้มีการสัมมนาเรื่อง “การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวน” ดังต่อไปนี้

1. การสัมมนาในสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การสัมมนา ณ อาคารสถาบันพัฒนาข้าราชการ ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2551
- 2) การสัมมนา กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 5 จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2551
- 3) การสัมมนา ณ โรงแรมโดมอนต์ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 28-29 มีนาคม 2552
- 4) การสัมมนา ณ โรงแรมเจริญธานีปิ่นเสธ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2552
- 5) การสัมมนา ณ โรงแรมเดอะสรีเรนซ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7-9 สิงหาคม 2552
- 6) การสัมมนา ณ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2552

2. การประชุมของคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ วุฒิสภา ครั้งที่ 1-32 ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข 102 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

คดีอาญาในชั้นสอบสวน คือ²² ในกรณีที่สามารถนำมาใช้เพื่อให้คดีอาญาระงับลงได้ในความผิดอาญาบางประเภท คือ การกระทำที่เป็นความผิดอาญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญากับการกระทำที่เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 กล่าวคือ ความผิดอาญานั้นจะต้องมีผู้เสียหายที่เป็นเอกชน กับผู้เสียหายที่เป็นเอกชนร่วมกับรัฐ จะไม่ใช้กับความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายโดยไม่มีเอกชนมีส่วนเสียหาย กล่าวคือ คดีอาญาที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายส่วนตัวกับคดีอาญาที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายร่วมกับรัฐ ที่ความผิดอาญานั้นไม่ควรจะนำไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Justice) หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ

2.3 ความผิดอาญาที่ควรนำมาใช้ ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับ

ข้อพิพาทคดีอาญา

ความผิดอาญาที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญาและตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2552 ดังนี้²³

1. คดีอาญาอันยอมความได้
2. คดีลหุโทษ
3. การกระทำความผิดโดยประมาท ซึ่งรวมไปถึงการกระทำโดยประมาทในคดีจราจร
4. คดีอาญาอันยอมความมิได้ที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี²⁴

ข้อสังเกต การกระทำความผิดอาญาอันยอมความได้ (ซึ่งเป็นความผิดส่วนตัว) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39²⁵ กับความผิดลหุโทษ

²² ความผิดอาญาอาจแบ่งได้สองประเภท คือ

- 1) ความผิดอาญาที่เป็นส่วนบุคคล เช่น ชีวิต ความปลอดภัยของร่างกาย และทรัพย์สิน
- 2) ความผิดอาญาที่เป็นส่วนรวม เช่น ความปลอดภัยในการจราจร ความมั่นคงเชื่อถือของระบบแลกเปลี่ยน (เงินตรา) และเอกภาพของดินแดน อ้างใน คณิศ ณ นคร “ประมวลกฎหมายอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ” อนุสรณ์งานฌาปนกิจ นางเปริย ณ นคร วัดมกุฏกษัตริยารามราชวรวิหาร กรุงเทพฯ วันที่ 4 สิงหาคม 2552 หน้า 271

²³ บันทึกรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาใกล้เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและตำรวจ วุฒิสภา ครั้งที่ 22 วันพุธ ที่ 26 พฤศจิกายน 2552 ณ ห้องประชุมคณะกรรมาธิการ หมายเลข 103 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

²⁴ แต่อย่างไรก็ตามก็มีข้อสังเกตถึงการกระทำที่เป็นความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี มีอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อดำเนินอาชญากรรมข้ามชาติ กำหนดให้ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไปเป็นความผิดอาญาร้ายแรง จึงไม่ควรกำหนดให้มีการไกล่เกลี่ย อีกทั้งคณะอนุกรรมการศึกษาผลกระทบกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการระงับการฟ้อง และมาตรการการต่อรองคำรับสารภาพได้เสนอแนะความผิดที่สามารถระงับการฟ้องได้นั้น ในกรณีของความผิดโดยเจตนาโทษจำคุกไม่ควรเกิน 3 ปี อ้างใน อธิพนธ์ วิณิชยกุล, “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยกับร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง,” ดุลพาท 1,52 (มกราคม-เมษายน 2548) หน้า 94

²⁵ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38 ได้กล่าวถึงการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในความผิดอันยอมความได้ มีใจความดังต่อไปนี้

“มาตรา 39 สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปดังต่อไปนี้

- (1)
- (2) ในคดีความผิดส่วนตัว เมื่อได้ถอนร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันถูกต้องตามกฎหมาย
- (3) เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา 37
- (4)
- (5)
- (6)
- (7) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ”

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37²⁶ กฎหมายได้เปิดกว้างให้ดำเนินการได้ ในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนอยู่แล้ว ปัญหาในประเด็นนี้ไม่กระทบต่อการใช้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ

แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าคดีอาญาที่ไม่ควรนำมาใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน ดังนี้²⁷

1. คดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นผู้ร้องขอและผู้ต้องหาไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดอาญาฐานเดียวกันที่ขอไกล่เกลี่ยและได้กระทำผิดใดๆอีก ในระหว่างที่ยังรับโทษอยู่หรือภายในเวลา 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษ หรือคดีที่ผู้ต้องหาเป็นผู้ร้องขออยู่ระหว่างรอการลงโทษหรือรอการลงโทษในคดีอาญาฐานความผิดเดียวกันที่ขอไกล่เกลี่ย เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

2. คดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นผู้ร้องขออยู่ระหว่างสอบสวนหรือระหว่างพิจารณาของพนักงานอัยการหรือ

ศาลอื่นหรืออยู่ระหว่างการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนในความผิดฐานเดียวกัน เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

3. คดีอาญาที่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่าควรสอบสวนเสร็จสิ้นและลงสำนวนไปยังอัยการแล้ว

4. คดีอาญาที่ ก.ต.ช. ประกาศกำหนดห้ามมิให้มีการไกล่เกลี่ย

3. ประเด็นการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการใช้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

เมื่อพิจารณาการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท (ไกล่เกลี่ย) คดีอาญาในชั้นสอบสวนนั้น ไม่ควรจะดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ ควรให้เป็นเหตุอายุความในการดำเนินคดีอาญาละเลยอยู่ เพื่อรอกระบวนการไกล่เกลี่ยว่าจะมีผลอย่างไร คือ ถ้าการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จก็ให้มีการดำเนินคดีต่อไป ให้เริ่มนับอายุความในการดำเนินคดีต่อจากเวลานั้น แต่ถ้าไกล่เกลี่ยสำเร็จและ

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 ได้กล่าวถึงการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในความผิดลหุโทษมีความดังต่อไปนี้ “มาตรา 37 คดีอาญาเล็กน้อยได้ ดังต่อไปนี้

(1)

(2) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือคดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร ซึ่งมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่น เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบแล้ว

(3) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือคดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเกิดในกรุงเทพมหานคร เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับ ตามที่นายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการในตำแหน่งนั้นๆได้เปรียบเทียบแล้ว

(4)

²⁷ สรุปรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการอัยการยุติธรรม และตำรวจ วุฒิสภา ครั้งที่ 23 วันพุธ ที่ 2 ธันวาคม 2552 ณ ห้องประชุมคณะกรรมาธิการ หมายเลข 103 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

คู่กรณีได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกาไกลเกลี่ย การนำฟ้องคดีอาญาย่อมระงับไป²⁸

ส่วนคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษา ของศาลแขวง เมื่อคณะกรรมการอำนวยการไกลเกลี่ย มีคำสั่งใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับ การระงับข้อพิพาท (การไกลเกลี่ย) คดีอาญาในชั้น สอบสวน มีให้นำบทบัญญัติในเรื่องการฟ้องและการ ผิดฟ้องตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวง และการพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับด้วย และเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการปล่อยตัวในชั้นสอบสวน มีให้นำบทบัญญัติในเรื่องระยะเวลาในมาตรา 113/1²⁹ แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญามา³⁰ ใช้บังคับ

4. ประเด็นรูปแบบและองค์กรในกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท คดีอาญาในชั้นสอบสวน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ ในประเด็นรูปแบบและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์การระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน ดังนี้

4.1 รูปแบบกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ในชั้นสอบสวน

รูปแบบกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ในชั้นสอบสวน มีดังนี้³¹ ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำรูปแบบ การไกลเกลี่ยเหยื่อผู้กระทำความผิด (Victim offenders Mediation (VOM) เป็นรูปแบบที่นิยมแพร่หลาย ที่ใช้กันอยู่ในต่างประเทศ ดังนี้ ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศ แคนาดา และประเทศญี่ปุ่น มาใช้ในประเทศไทยเพราะ เป็นวิธีรูปแบบการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับ การระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน น่าจะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดของประเทศไทย

4.2 องค์กรในกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้น สอบสวน

ผู้วิจัยได้พิจารณาศึกษาถึงรูปแบบ องค์กรในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

²⁸ ในประเด็นผู้วิจัยเห็นว่า การฟ้องยอมระงับไปเมื่อมีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ในชั้นสอบสวนนั้นไม่ได้ขัดหรือแย้งกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

1. ในกรณีความผิดอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ ความผิดลหุโทษ คดีอาญาเล็กน้อยและสิทธิตามฟ้องยอมระงับไปตาม มาตรา 37, 39 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
2. ในกรณีความผิดอาญาที่เป็นความผิดโดยประมาท และความผิดอาญาในประมวลกฎหมายอาญาที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ก็สอดคล้อง กับ มาตรา 39 (7) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ ซึ่งหมายความว่า เป็นการยกเว้นโทษตามกฎหมายอื่น ก็คือ กฎหมายที่มีการกำหนด ให้ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน

²⁹ “มาตรา 113/1 ในกรณีที่มีการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนโดยมีการวางเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นเป็นประกันไม่ว่าต่อ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ และยังไม่ได้รับคืน หากผู้ต้องหาหรือจำเลยประสงค์จะขอปล่อยตัวชั่วคราวต่อพนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณี โดยขอให้ถือเอาทรัพย์สินดังกล่าวเป็นหลักประกันต่อไปก็ได้ เมื่อพนักงานอัยการหรือศาลเห็นสมควรแล้ว อาจมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว โดยถือว่าเงินสดหรือหลักทรัพย์ดังกล่าวเป็นหลักประกันในชั้นพนักงานอัยการหรือศาลแล้ว แต่กรณี ให้ส่งหลักประกันเช่นว่านั้นต่อพนักงานอัยการหรือศาลภายในระยะเวลาที่พนักงานอัยการหรือศาลเห็นสมควร ในกรณี ปล่อยตัวชั่วคราว โดยมีบุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ หากบุคคลเช่นว่านั้นร้องขอ พนักงานอัยการหรือศาล อาจถือเอาบุคคลนั้นเป็นประกันหรือหลักประกันในการปล่อยตัวชั่วคราวต่อไปก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ พนักงานอัยการหรือศาลจะแจ้งให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงาน แล้วแต่กรณีส่งเอกสารเกี่ยวกับการประกันภายในระยะเวลา ที่เห็นสมควร”

³⁰ มาตรา 113/1 เพิ่มเติมโดยมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547

³¹ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 22 หน้า 145-149

กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนที่เหมาะสมของประเทศ คือ รูปแบบที่สาม คือ คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย (ระดับสถานี) กับผู้ไกล่เกลี่ยแยกพิจารณาได้ดังนี้³²

4.2.1 คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย

คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยจะเป็นในรูปแบบใดระหว่างคณะกรรมการอำนวยการที่มีอยู่แล้ว คือ คณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจ (กต.ตร.) กับคณะกรรมการอำนวยการที่ตั้งขึ้นใหม่ ซึ่งคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยจะมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการในภาพรวมและพิจารณาจัดทำบัญชีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติผ่านหลักเกณฑ์ เพื่อทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวนและทำหน้าที่พิจารณาเสนอรายชื่อบุคคลเพื่อทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ย ทั้งนี้ คุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ไกล่เกลี่ยควรประกอบด้วยความเป็นกลาง ไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย มีความซื่อสัตย์ผ่านการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยเป็นต้น

ซึ่งมีโครงสร้างองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการระดับสถานี ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. โครงสร้างองค์ประกอบของคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยระดับสถานีตำรวจประกอบด้วย³³

1) หัวหน้าสถานีตำรวจ เป็นประธานกรรมการ

2) ฝ่ายปกครอง ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีฝ่ายปกครองควรเข้าร่วมในคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยด้วย เนื่องจากฝ่ายปกครอง

มีบทบาทสำคัญในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามฝ่ายปกครองควรจะเป็นตำแหน่งระดับใด ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะเป็นปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมายจากนายอำเภอเพราะถ้าเป็นนายอำเภอคงมีภาระหน้าที่งานมากคงไม่มีเวลาเข้าร่วมประชุมในคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยได้ เห็นควรที่จะปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมายจากนายอำเภอ³⁴

3) ผู้แทนประชาชนที่เป็นคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจสถานีตำรวจ (กต.ตร.) ผู้วิจัยเห็นว่าควรเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนโดยตรง ซึ่งกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวที่เปิดรับการมีส่วนร่วมของประชาชนย่อมเป็นกระบวนการที่ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชน ผู้แทนประชาชนที่เป็นคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจสถานีตำรวจ (กต.ตร.) แล้วในอนาคตเกิดมีการยกเลิกคณะกรรมการดังกล่าวจะเกิดปัญหาหรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่าไม่น่าจะมีปัญหาลาสามารถแก้ไขกฎหมายได้ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ และคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยที่เหลืออยู่ก็ยังสามารถดำเนินงานต่อไปได้

4) ผู้ที่ได้รับมอบหมายซึ่งมิใช่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนคดี ที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าสถานีตำรวจนั้นๆเป็นเลขานุการเนื่องจากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนทราบรายละเอียดของเรื่องที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นอย่างดี และตำแหน่งดังกล่าวนี้ไม่ใช่พนักงาน

³² สรุปรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและตำรวจ วุฒิสภา ครั้งที่ 6 วันพุธ ที่ 10 มิถุนายน 2552 ณ ห้องประชุมคณะกรรมาธิการ หมายเลข 103 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

³³ สรุปรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและตำรวจ วุฒิสภา ครั้งที่ 24 วันพุธ ที่ 16 ธันวาคม 2552 ณ ห้องประชุมคณะกรรมาธิการ หมายเลข 103 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

³⁴ การให้ความเห็นของนาย ประเวศ ไทยประยูร นายอำเภอ ศิริรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2553

สอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวน จึงไม่ใช่ตำแหน่งที่จะให้คุณโทษกับฝ่ายใด³⁶

2. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการไกลเกลี่ยระดับสถานี ผู้วิจัยเห็นว่าคณะกรรมการอำนวยการไกลเกลี่ยระดับสถานีควรจะมีความอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้³⁶

1. พิจารณาคำร้องขอให้มีการไกลเกลี่ย

2. กำหนดเงื่อนไขการไกลเกลี่ย
3. แต่งตั้งผู้ไกลเกลี่ย
4. ติดตามผลการไกลเกลี่ย

4.2.2 ผู้ไกลเกลี่ย

การไกลเกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวนนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ ในการไกลเกลี่ยควรเป็นบุคคล โดยเรียกว่า “ผู้ไกลเกลี่ย” มีข้อพิจารณา คือ คุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ไกลเกลี่ยนั้นควรประกอบด้วย มีความเป็นกลาง ไม่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความซื่อสัตย์ ผ่านการอบรมหลักสูตรการไกลเกลี่ย ดังต่อไปนี้³⁷

1. คุณสมบัติของผู้ไกลเกลี่ยและคุณสมบัติต้องห้าม ดังต่อไปนี้

1) คุณสมบัติของบุคคลที่จะทำหน้าที่ไกลเกลี่ย ผู้วิจัยเห็นว่าคุณสมบัติของบุคคลที่จะทำหน้าที่ไกลเกลี่ยและเห็นว่าผู้ไกลเกลี่ยควรมีคุณสมบัติเบื้องต้น ดังนี้

(1) มีความเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

(2) ไม่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

(3) มีความซื่อสัตย์

(4) มีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี ในประเด็นอายุของผู้ไกลเกลี่ยนี้ผู้วิจัย เห็นว่า อายุ 35 ปี เป็นระดับอายุที่น่าจะมีประสบการณ์พอสมควรแล้ว และเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือจากคู่กรณี

(5) ผ่านการอบรมหลักสูตรการไกลเกลี่ย เช่น หลักสูตรจิตวิทยาการไกลเกลี่ย เทคนิคการไกลเกลี่ย จริยธรรมของผู้ไกลเกลี่ย เป็นต้น

2) ลักษณะคุณสมบัติ ต้องห้ามของผู้ไกลเกลี่ย ผู้วิจัยเห็นว่าบุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ไกลเกลี่ยต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(1) เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคที่สังคมรังเกียจ

(2) เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกสั่งพักราชการหรือถูกสั่งให้ออกราชการไว้ก่อนตามระเบียบพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนหรือตามกฎหมายอื่น

(3) เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคม

(4) เป็นบุคคลล้มละลาย

(5) เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเพราะกระทำความผิดทางอาญาเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(6) เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออกไล่ออก หรือปลดออกจากราชการหรือรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เพราะกระทำความผิดวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนหรือตามกฎหมายอื่น

³⁶ การให้ความเห็นของ พ.ต.ท. สุวิทย์ โฉมวงศ์ อนุกรรมการพิจารณาการศึกษาไกลเกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ วุฒิสภา ในการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาการศึกษาไกลเกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ วุฒิสภา ครั้งที่ 24 วันพุธที่ 16 ธันวาคม 2552 ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข 103 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

³⁶ บันทึกรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาการศึกษาไกลเกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ วุฒิสภา ครั้งที่ 26 วันพุธ ที่ 23 ธันวาคม 2552 ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข 103 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

³⁷ บันทึกรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาการศึกษาไกลเกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ วุฒิสภา ครั้งที่ 18 วันพุธ ที่ 21 ตุลาคม 2552 ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข 103 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

(7) เป็นผู้เคยต้องโทษฐาน ประพฤติผิดมรรยาททนายความตามพระราชบัญญัติ ทนายความ

อนึ่ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม ดังกล่าวนี เป็นคุณสมบัติทั่วไปและลักษณะต้องห้าม ของผู้ที่เข้ามารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือน ตาม พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

2. หลักของความเป็นกลางในการ โกล่เกลี่ย ซึ่งหลักของความเป็นกลางในการไกล่เกลี่ย ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยดังต่อไปนี้จะทำการไกล่เกลี่ยไม่ได้ ซึ่งเป็นตาม มาตรา 13 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการ ทางปกครอง พ.ศ. 2539 ดังนี้^๘

- 1) เป็นคู่กรณีเอง
- 2) เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของ คู่กรณี
- 3) เป็นญาติของคู่กรณี คือเป็น บุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใดๆ หรือเป็นพี่น้อง หรือลูกพี่ลูกน้องได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติ เกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
- 4) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทน โดยชอบธรรมหรือผู้พิทักษ์หรือผู้แทนหรือตัวแทนของคู่กรณี
- 5) เป็นเจ้านายหรือลูกหนี้ หรือ เป็นนายจ้างของคู่กรณี
- 6) เป็นหรือเคยเป็นพนักงาน สอบสวนเจ้าของสำนวน
- 7) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎ กระทรวง

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า การกำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีคุณสมบัติผ่านการอบรม หลักสูตรการไกล่เกลี่ยก่อนนั้นอาจจะเกิดปัญหาในทาง ปฏิบัติได้ เนื่องจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งจะต้อง เป็นเจ้าภาพหลักอาจจะยังไม่มีความพร้อมในการดำเนินการ ดังกล่าว ดังนั้น ในช่วงระยะเวลาแรกของการบังคับใช้

กฎหมายควรเปิดช่องให้ยกเว้นคุณสมบัติข้อนี้ แต่อย่างไร ก็ตามเมื่อมีการเสนอร่างกฎหมายดังกล่าวนี้ต่อสภา ผู้แทนราษฎร สำนักงานตำรวจแห่งชาติก็สามารถที่จะ จัดทำหลักสูตรและดำเนินการจัดอบรมเพื่อเตรียมการ รองรับควบคุมไปได้อยู่แล้ว จึงไม่น่าจะเกิดปัญหาใน ทางปฏิบัติ

4.3 พนักงานสอบสวนควรเป็นผู้เข้าร่วม เป็นไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนหรือไม่

จากการประชุม และการสัมมนา การรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในประเด็นพนักงาน สอบสวนเข้าไปมีส่วนร่วมกับการไกล่เกลี่ยด้วยหรือไม่ ผู้วิจัยพิจารณาศึกษาแล้วเห็นว่าไม่ควรให้พนักงานสอบสวน เข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยด้วยเห็นควรให้พนักงานสอบสวน ทำหน้าที่ เป็นผู้กลั่นกรองข้อพิพาทในเบื้องต้น ว่าข้อพิพาทดังกล่าวเข้าเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ของการ โกล่เกลี่ยหรือไม่ แล้วนำเสนอให้คณะกรรมการอำนวยการ พิจารณาดำเนินการต่อไป แต่อย่างไรก็ตามหากต้องการ ให้พนักงานสอบสวน เข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยด้วย ก็ควรเป็นพนักงานสอบสวนที่ไม่ใช่พนักงานสอบสวน เจ้าของสำนวน

5. ขั้นตอนกระบวนการที่ใช้ในกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ในชั้นสอบสวน

ผู้วิจัยทำการศึกษาวิเคราะห์ขั้นตอน กระบวนการที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในการระงับข้อพิพาท (การไกล่เกลี่ย) คดีอาญาในชั้น สอบสวน ได้ดังนี้

5.1 ขั้นตอนการแจ้งสิทธิคู่กรณีที่เข้าสู่ กระบวนการไกล่เกลี่ย

กรณี การแจ้งสิทธิคู่กรณีที่ เข้า กระบวนการไกล่เกลี่ย นั้นจะดำเนินการในลักษณะใด และเวลาใด ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ในการแจ้งสิทธิ ของคู่กรณีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย คือ เมื่อมี

^๘ มาตรา 13 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

ข้อพิพาทคดีอาญาเกิดขึ้นและเข้าเงื่อนไขประเภทคดีอาญาที่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา (การไกล่เกลี่ย) ได้ดังนี้

1. ให้นักงานสอบสวนแจ้งสิทธิให้คู่กรณีทราบในโอกาสแรกว่า คู่กรณี คือ ผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด มีสิทธิได้รับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน

2. คู่กรณี ยินยอมและสมัครใจที่จะให้มีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท (การไกล่เกลี่ย) และได้เสนอข้อพิพาทต่อพนักงานสอบสวน ซึ่งการยินยอมและสมัครใจของคู่กรณี การใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยอยู่ในช่วงใดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรในช่วงเวลาที่มีคดีอาญาเกิดขึ้นเริ่มทำการสอบสวน แต่อย่างไรก็ตามหากมีการสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จ ถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดร้องขอให้มีการไกล่เกลี่ยและอีกฝ่ายหนึ่งยินยอม ให้นักงานสอบสวนบันทึกคำร้องขอและคำยินยอมของคู่กรณีเสนอต่อคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยเพื่อพิจารณาดำเนินการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินการไกล่เกลี่ย³⁹

5.2 ขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวน

ขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวนในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท (การไกล่เกลี่ย) คดีอาญาในชั้นสอบสวน ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจ มีดังนี้

5.2.1 การแจ้งสิทธิในกระบวนการไกล่เกลี่ย

ในคดีอาญาที่สามารถเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ยได้ ให้นักงานสอบสวนแจ้งให้คู่กรณีทราบในโอกาสแรกว่า คู่กรณีมีสิทธิทำการไกล่เกลี่ยคดีอาญา หรือ พนักงานสอบสวนเสนอให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายของคู่กรณีและคู่กรณีให้ความยินยอมแล้ว

5.2.2 ระยะเวลาการรายงานต่อคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยเพื่อดำเนินการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย

ผู้วิจัยเห็นว่าขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวน ควรดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ พนักงานสอบสวนพิจารณาข้อพิพาทในเบื้องต้นว่าเข้าลักษณะเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ของข้อพิพาทที่สามารถนำมาไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนหรือไม่ หากเข้าเงื่อนไขให้เสนอข้อพิพาทไปยังคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยเพื่อพิจารณาตั้งผู้ไกล่เกลี่ยภายในระยะเวลา 7 วัน หากไม่เข้าเงื่อนไขก็ให้ดำเนินการสอบสวนไปตามอำนาจหน้าที่ต่อไป⁴⁰ อนึ่งแม้พนักงานสอบสวนจะได้เสนอข้อพิพาทไปยังคณะกรรมการอำนวยการเพื่อตั้งผู้ไกล่เกลี่ยแล้วก็ตามพนักงานสอบสวนยังคงต้องดำเนินการสอบสวนตามอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพนักงานสอบสวนได้พยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องคดีต่อพนักงานอัยการให้ชะลอการดำเนินคดีอาญา ไปจนกว่าจะได้ผลการไกล่เกลี่ยและหากข้อพิพาทนั้นเป็นความผิดยอมความได้ก็ไม่ตัดอำนาจพนักงานสอบสวนที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ย⁴¹

³⁹ การให้ความเห็นของนายไกรวิทย์ ศรีไพโรจน์ อัยการจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อจันทร์ ที่ 8 กุมภาพันธ์ 2553

⁴⁰ ซึ่งในประเด็นนี้ตามร่างพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ. มาตรา 12 ที่จัดทำโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม กำหนดให้พนักงานสอบสวนพิจารณารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอายุประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิตนิสัย อาชีพ ฐานะ สิ่งแวดล้อมของผู้ต้องหา พฤติกรรมแห่งคดี การบรรเทาโทษแห่งคดี ความยินยอมของผู้เสียหาย การอยู่ระหว่างต้องหาคดีอาญาหรือถูกดำเนินคดีอาญาในความผิดอื่น ความจำเป็นตามหลักอาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา ตลอดจนเหตุผลอื่นๆ อันสมควรแล้ว เสนอต่อคณะกรรมการภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่คู่กรณีร้องขอ หากคณะกรรมการเห็นว่าสามารถ ไกล่เกลี่ยได้ ให้ดำเนินการไกล่เกลี่ย ในกรณีที่ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ให้คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยเกลี่ยทราบ

⁴¹ เป็นไปตาม มาตรา 39 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

5.3 ขั้นตอนการดำเนินการของ คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย

ขั้นตอนการดำเนินการของ คณะกรรมการไกล่เกลี่ย เมื่อพนักงานสอบสวนส่ง ข้อพิพาทให้คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย ซึ่งมี ประเด็นที่ต้องศึกษาวิเคราะห์ คือ คณะกรรมการ อำนวยการไกล่เกลี่ยจะต้องดำเนินการอย่างไร ภายใน ระยะเวลาเท่าใด และควรมีการอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการ อำนวยการไกล่เกลี่ยหรือไม่ ในกรณีที่คณะกรรมการ อำนวยการไกล่เกลี่ยไม่เห็นชอบให้มีการไกล่เกลี่ย

5.3.1 การพิจารณาของ คณะ กรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย

เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าเข้า หลักเกณฑ์ในการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยแจ้งสิทธิ ให้คู่กรณีทราบและเมื่อคู่กรณียินยอมก็ส่งเรื่องให้ คณะอำนวยการไกล่เกลี่ยพิจารณาว่าควรจะให้ มี กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือไม่ แยกพิจารณา 2 คือ

1. เมื่อพิจารณาให้มีการใช้กระบวนการ ไกล่เกลี่ยให้ประธานคณะกรรมการอำนวยการ ไกล่เกลี่ยส่งเรื่องไปยังให้พนักงานสอบสวนทราบ ให้ถือว่าคดีอาญาสะดุดหยุดอยู่ และดำเนินการแต่งตั้ง ผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป

2. ในกรณีที่คณะกรรมการอำนวยการ ไกล่เกลี่ยพิจารณาแล้วเห็นไม่ควรให้มีการไกล่เกลี่ย ให้ประธานคณะกรรมอำนวยการแจ้งไปยังพนักงาน สอบสวนเพื่อดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม ทางอาญากระแสหลักต่อไป

ในประเด็นนี้ควรที่จะกำหนดหรือไม่ว่า ควรให้เวลาคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยพิจารณาว่า ให้มีการไกล่เกลี่ยหรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีกรอบ ระยะเวลาเช่นกันเพื่อให้มีการไกล่เกลี่ยหรือไม่ให้มีการ ไกล่เกลี่ยอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

^{๔๕} การกำหนดระยะเวลาการตั้งผู้ไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยระดับสถานีนั้น จะต้องกำหนดระยะเวลาหรือไม่ ซึ่งใน ประเด็นนี้ผู้วิจัยได้สอบถามความเห็นจากนายอัยการโกวิท ศรีไพโรจน์ อัยการจังหวัดสุราษฎร์ธานี เห็นว่าควรจะมีกำหนดระยะเวลา ซึ่งน่าจะไม่เกิน 3 วันเพื่อให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและเป็นธรรม ให้ความเห็น เมื่อจันทร์ที่ 8 กุมภาพันธ์ 2553 ณ สำนักงานอัยการจังหวัดสุราษฎร์ธานี

5.3.2 การอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการ อำนวยการไกล่เกลี่ย

การอุทธรณ์ที่ คณะกรรมการ อำนวยการไกล่เกลี่ยไม่เห็นชอบให้มีการไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ควรนำการอุทธรณ์ที่คณะกรรมการ อำนวยการไกล่เกลี่ยไม่เห็นชอบให้มีการไกล่เกลี่ย เนื่องจากจะทำให้กระบวนการยืดเยื้อ ดังนั้นหากมีกรณีที่ คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยไม่เห็นชอบให้มีการ ไกล่เกลี่ยในเรื่องใด ก็ให้ดำเนินการเรื่องนั้นไปตาม กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักหรือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติต่อไป

5.3.3 ระยะเวลาการดำเนินการ แต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย

ผู้วิจัยเห็นว่าขั้นตอนการดำเนินการ ของคณะกรรมการไกล่เกลี่ย ที่ต้องดำเนินการ คือ จัดตั้งผู้ไกล่เกลี่ยขึ้นมาเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยพิจารณาจากบัญชีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยที่มีอยู่ใน สถานะนั้นๆ ภายใน 3 วัน^{๔๕} และแจ้งให้คู่กรณีทราบ แต่อย่างไรก็ตามถ้าคู่กรณี เห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยคนใด มีส่วนได้เสียกับคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด คู่กรณี ฝ่ายหนึ่งฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็สามารถคัดค้านการตั้ง ผู้ไกล่เกลี่ยได้ และให้ตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนใหม่ได้

หากแต่งตั้งทนายความเข้าร่วม ในการไกล่เกลี่ยผู้วิจัยเห็นว่าควรจะเป็นทนายความ ที่ได้รับมอบหมายจากสภาทนายความ เนื่องจาก เข้ามาในฐานะผู้แทนองค์กรซึ่งการดำเนินการใดๆ จะต้องคำนึงถึงองค์กรเป็นหลัก ทั้งนี้คู่กรณีสามารถ นำทนายความหรือบุคคลอื่นเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยได้

5.4 ขั้นตอนการดำเนินไกล่เกลี่ยของ ผู้ไกล่เกลี่ย

ในขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ย ของผู้ไกล่เกลี่ยนั้น สามารถศึกษาวิเคราะห์ได้ดังนี้

5.4.1 ระยะเวลาในการดำเนินการ

ไกล่เกลี่ย

กระบวนการใช้ระยะเวลาในการดำเนินการไกล่เกลี่ย ของผู้ไกล่เกลี่ย มีระยะเวลาเท่าเพื่อให้เกิดความธรรมที่สุดทั้งสองฝ่าย ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นระยะเวลาในกระบวนการไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ย เห็นว่าควรกำหนดระยะเวลาการไกล่เกลี่ย เพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างของการใช้ประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ยได้ ควรกำหนดระยะเวลาการไกล่เกลี่ย คือ ให้ผู้ไกล่เกลี่ยกำหนดนัดไกล่เกลี่ยคดีอาญา ภายในกำหนดระยะเวลา 7 วันแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้งและแจ้งให้คู่กรณีที่เกี่ยวข้องทราบกระบวนการไกล่เกลี่ยให้ดำเนินเสร็จสิ้นภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้ไกล่เกลี่ยรับเรื่องไว้ แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีเหตุจำเป็นไม่อาจไกล่เกลี่ยให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 60 วัน ผู้ไกล่เกลี่ยอาจขอให้คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยขยายระยะเวลาการไกล่เกลี่ยออกไปได้ไม่เกิน 30 วัน⁴³ ด้วยเหตุผลที่ว่าทำไมต้องกำหนดระยะเวลาก็เพราะว่าถ้าไม่ดำเนินการตามที่กำหนดกรอบในการดำเนินการ (การเปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจที่ไม่มีกรอบ) การดำเนินการไกล่เกลี่ยถ้าเกิดความล่าช้าอาจจะไม่เป็นผลดีต่อผู้เสียหายและเจ้าหน้าที่ตำรวจได้สำหรับกรณีการดำเนินการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ⁴⁴

5.4.2 ลักษณะของกระบวนการ

ไกล่เกลี่ย

การดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย คดีอาญาของผู้ไกล่เกลี่ยจะดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยในลักษณะใด เมื่อพิจารณาการศึกษาถึงกระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ย ผู้วิจัยเห็นว่าควรดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยเปิดเผย เว้นแต่คู่กรณีประสงค์ให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยลับน่าจะเหมาะสมที่สุด⁴⁵

5.4.3 การใช้ล้ามในการไกล่เกลี่ย

คดีอาญา

ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นผู้จัดหาล้ามให้ ในกรณีที่คู่กรณีไม่มีและต้องการทนายความ ให้ผู้ไกล่เกลี่ยจัดหาทนายความให้⁴⁶

5.4.4 การเจรจาโดยอิสระของคู่กรณีในกระบวนการไกล่เกลี่ย

ในช่วงระยะเวลาที่ในขั้นตอนกระบวนการของการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ซึ่งในกรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าคู่กรณีไม่สามารถจะเจรจาเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันได้โดยอิสระ ต้องเป็นการผ่านการไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ยเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามถ้าเป็นความผิดอันยอมความได้ คู่กรณี สามารถเจรจาร่วมกันโดยอิสระ โดยไม่จำเป็นต้องผ่านผู้ไกล่เกลี่ยก็ได้ ทั้งนี้ข้อตกลงนั้นจะต้องไม่เป็นการขัดต่อสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือกำหนดเงื่อนไขให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งต้องปฏิบัติเป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย

⁴³ ดูเทียบเคียง ในมาตรา 14 แห่งร่างพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ.... มาตรา 24 แห่งร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ...ในภาคผนวก

⁴⁴ การให้ความเห็นของ พลตำรวจเอก ดร.วัชรพล ประสารราชกิจ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการการยุติธรรมและการตำรวจ ในการประชุมในการประชุมคณะอนุกรรมาธิการพิจารณาการศึกษาไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมาธิการการยุติธรรมและการตำรวจ วุฒิสภา ครั้งที่ 29 วันพุธ ที่ 17 กุมภาพันธ์ 2553 ณ ห้องประชุมคณะกรรมาธิการ หมายเลข 103 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

⁴⁵ ดูมาตรา 20 แห่งร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ในภาคผนวก

⁴⁶ ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดหรือพยาน ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยหรือสามารถพูดเข้าใจเฉพาะภาษาไทยท้องถิ่น หรือไม่สามารถสื่อสารด้วยทางภาษาได้ เช่น พูชนก เป็นใบ้ ในกระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ยจึงจำเป็นต้องมีล่ามหรือไม่ ในกระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากรณีนี้คู่กรณีไม่มีความรู้ในภาษาที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยหรือมีข้อบกพร่องในการ พูดหรือเหตุอื่นที่ทำให้บุคคลอื่นเข้าใจได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องดำเนินการอย่างไร

5.4.5 การรายงานผลการไกล่เกลี่ย

หากสามารถไกล่เกลี่ยสำเร็จ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องดำเนินการอย่างไร เมื่อคู่กรณีได้มีข้อตกลงอย่างใดแล้ว ให้ผู้ไกล่เกลี่ยจัดให้มีการบันทึกข้อตกลงนั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และให้คู่กรณี และให้ผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อไว้ ซึ่งข้อตกลงนั้น จะต้องแสดงถึงเจตนาของคู่กรณี ในการที่จะชดใช้ เยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย การถอนคำร้อง ทุกข์เมื่อมีการชดใช้ความเสียหายหรือเมื่อมีการ ปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วน ซึ่งมีข้อพิจารณา คือ จะต้องรายงานผลการไกล่เกลี่ยต่อใครบ้าง ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อมีการไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ยเสร็จสิ้น ผู้ไกล่เกลี่ย จะต้องดำเนินการดังนี้ คือ

1. รายงานผลการไกล่เกลี่ย ให้พนักงานสอบสวนทราบเพื่อชะลอการดำเนินคดี ในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก จนกว่าจะมีการปฏิบัติเงื่อนไขของกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ในชั้นสอบสวนเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว จึงทำคำสั่งไม่ฟ้อง

2. รายงานต่อคณะกรรมการ อำนาจการไกล่เกลี่ย เพื่อสั่งให้พนักงานสอบสวนชะลอ การดำเนินคดี และกำหนดการควบคุมความประพฤติ สั่งให้ฝ่ายควบคุมความประพฤติผู้กระทำความผิดตาม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับ ข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน

แต่อย่างไรก็ตามผู้ไกล่เกลี่ยสามารถ ยุติการไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้ในประเด็นใดบ้าง ผู้วิจัย เห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยยุติการไกล่เกลี่ยได้ เมื่อปรากฏ ข้อเท็จจริง ดังต่อไปนี้⁴⁷

1. คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยกเลิก ความตกลงที่จะทำการไกล่เกลี่ย

2. มีเหตุอันควรสงสัยว่าความตกลง นั้นมิได้เป็นไปด้วยความสมัครใจ

3. มีเหตุอันควรสงสัยว่าคู่กรณี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถเข้าใจความหมายของการไกล่เกลี่ย และผลที่จะได้รับการไกล่เกลี่ย

4. การดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป เห็นได้ชัดว่าจะเป็นการขัดต่อผลประโยชน์ของคู่กรณี ที่เป็นผู้เยาว์

5. คู่กรณีไม่สามารถเจรจาเพื่อ ตกลงแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง หรือไม่อาจเยียวยา ความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

6. เมื่อพ้นระยะเวลาตามที่กำหนดไว้

5.5 การยุติคดีอาญาในกระบวนการ ไกล่เกลี่ย

การยุติคดีอาญาในกระบวนการ ไกล่เกลี่ย หรือการระงับข้อพิพาทหรือการนำคดีมาฟ้อง ย่อมระงับเมื่อได้ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับการระงับข้อพิพาท (การไกล่เกลี่ย) คดีอาญาในชั้น สอบสวน สำเร็จ การยุติคดีอาญาเมื่อใช้กระบวนการ ไกล่เกลี่ยเสร็จสิ้นแล้ว ให้คณะกรรมการอำนาจการ ไกล่เกลี่ยทำความเห็นยุติ (สั่งไม่ฟ้อง) ส่งไปยังพนักงาน อัยการเห็นชอบ แต่อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนการรายงาน ผลการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติคดี (สั่งไม่ฟ้อง) ให้พนักงาน อัยการเห็นชอบนั้นจะเสนอในช่วงระยะเวลาต่อไปนี้ คือ รอให้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขและข้อตกลงที่เกิดจาก การไกล่เกลี่ยก่อน คือ เมื่อมีการชดใช้เยียวา ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ผู้เสียหายได้ถอนคำ ร้องทุกข์ ผู้กระทำความผิดได้สำนึกต่อการกระทำ ความผิด และมีการปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วน ลิทธิศักดาอาญามาฟ้องย่อมระงับไป คือ การทำ ความเห็นเพื่อระงับคดีอาญา (สั่งไม่ฟ้อง) เสนอต่อ พนักงานอัยการให้ความเห็นชอบต่อไป

⁴⁷ ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... มาตรา 27 ในภาคผนวก

6. ผลของการใช้กระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท (การไกล่เกลี่ย) คดีอาญาในชั้นสอบสวน

ผลของการใช้ กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท (การไกล่เกลี่ย)
คดีอาญาในชั้นสอบสวน

6.1 กรณีใช้กระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์สำเร็จ

กรณีใช้กระบวนการยุติธรรมเชิง
สมานฉันท์สำเร็จ คือ เมื่อมีการใช้กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์สำเร็จ คดีอาญาก็จะระงับไป ซึ่งเป็นการ
เบี่ยงเบนคดีไม่ขึ้นสู่การพิจารณาตามกระบวนการยุติธรรม
ทางอาญากระแสหลักหรือกระบวนการยุติธรรม
ทางอาญาปกติ

6.2 กรณีใช้กระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ไม่สำเร็จ

กรณีใช้กระบวนการยุติธรรมเชิง
สมานฉันท์ไม่สำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นจากสาเหตุใดก็ตาม เช่น
คู่กรณี เปลี่ยนใจในการเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ย
ผู้ไกล่เกลี่ยยุติการไกล่เกลี่ย เป็นต้น ก็ให้พนักงาน
สอบสวนดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรม
กระแสหลัก (Main Stream Justice) ต่อไป

7. การติดตามและการตรวจสอบกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดี อาญาในชั้นสอบสวน

เมื่อมีการใช้กระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ย
เสร็จสิ้นและผู้กระทำความผิดได้ชดเชยเยียวยาผู้เสียหาย
เรียบร้อยแล้ว คดีอาญาก็จะระงับไปหรือไม่ หรือต้องมีการ
ควบคุมความประพฤติผู้กระทำความผิดให้ผู้กระทำ
ความผิดได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของการควบคุมความประพฤติ
เรียบร้อยแล้วคดีอาญาจึงจะระงับ ผู้วิจัยเห็นว่าหลักการ
และแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับ

การระงับข้อพิพาท (การไกล่เกลี่ย) คดีอาญาในชั้น
สอบสวน คือ ต้องการเยียวยาผู้เสียหาย ให้ผู้กระทำ
ความผิดได้สำนึกต่อการกระทำผิด ยอมชดเชย
เยียวยาให้แก่ผู้เสียหายโดยผู้เสียหายยอมรับและให้
อภัยผู้กระทำความผิด แต่การที่ผู้กระทำความผิดได้สำนึก
การกระทำผิดนั้นต้องพิจารณาว่าการสำนึกของการกระทำ
ความผิดนั้นอยู่ในระดับใด ถ้าถือว่าการกระทำผิด
ได้ตกลงชดเชยเยียวยาผู้เสียหาย เสร็จสิ้น ถือว่าได้สำนึก
แก่การทำความผิด คดีอาญาก็จะระงับ ผู้วิจัยเห็นว่า
ไม่น่าจะถูกต้องตามหลักการและแนวคิดดังกล่าวข้างต้น
เห็นสมควรต้องมีการกำหนดเงื่อนไขผู้กระทำความผิด
และผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อใด
ข้อหนึ่งหรือหลายข้อตามที่ตกลงกันไว้เสร็จสิ้นเรียบร้อย
การฟ้องคดีอาญาจึงจะระงับ

แต่อย่างไรก็ตามต้องมีการตรวจสอบการ
ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อตกลงของผู้กระทำความผิดผู้วิจัย
เห็นว่าคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยควรจะต้องดำเนินการ
ประสานขอความร่วมมือกับฝ่ายปกครอง คือ กำนัน
ผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่
พ.ศ. 2457 ส่วนในเขตพื้นที่ไม่มีกำนันผู้ใหญ่บ้าน คือ
ในเขตเทศบาลเมือง เทศบาลนคร ก็ให้ประธานชุมชน
ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551
ซึ่งเป็นฝ่ายปกครองที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด
และที่สำคัญ คือ อยู่ใกล้ชิดกับผู้กระทำความผิดมากที่สุด
น่าจะมีบทบาทในการควบคุมประพฤติผู้กระทำความผิด
ได้ดี⁴⁶ และในปัจจุบันการควบคุมความประพฤติ
ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับ
ข้อพิพาทคดีอาญา ที่ดำเนินการโดยฝ่ายปกครอง
ที่มอบหมายให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านดำเนินการควบคุม
ความประพฤติในขั้นตอนภายหลังการขออภัยการ
ขั้นตอนก่อนมีคำพิพากษาของศาล และขั้นตอนระหว่าง
รับโทษของราชทัณฑ์

⁴⁶ การให้ความเห็นของนายบุญล นาคฤดี กำนันตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2553

■ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปจากงานวิจัยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน เพื่อให้ระงับข้อพิพาททางอาญาระหว่างคู่กรณี ในลักษณะของความชอบด้วยกฎหมาย มีความยุติธรรม ความโปร่งใส สามารถถูกตรวจสอบได้ และที่สำคัญ ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ในชั้นสอบสวน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและป้องกันแก้ไขอาชญากรรมในระดับท้องถิ่นหรือชุมชน ซึ่งจะเป็นร่วมกันเชิงสมานฉันท์ อันเป็นการลดความคลุมเครือ และสงสัยของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและช่วยให้กระบวนการยุติธรรมของไทย มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นไปในลักษณะแบบ Win-Win ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับการระงับข้อพิพาทในชั้นสอบสวน ดังนี้

Win ที่ 1 เป็นประโยชน์แก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในการได้รับแก้ไขเยียวยา รวมทั้งการปรับสำนึกในการให้อภัยแก่ผู้กระทำความผิด

Win ที่ 2 เป็นประโยชน์กับผู้กระทำความผิดที่สำนึกในการกระทำความผิด การชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายให้อภัยกับผู้กระทำความผิด

Win ที่ 3 ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ลดการทุจริตของเจ้าพนักงาน และลดงบประมาณภาครัฐ

Win ที่ 4 เป็นการส่งผลให้ประชาชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม และป้องกันปัญหาความขัดแย้งในชุมชนเพื่อเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

Win ที่ 5 เป็นการรองรับการใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และอัยการ

■ ข้อเสนอแนะ

จากการที่สรุปผลการวิจัยเห็นว่าควรมีร่างกฎหมายรองรับอำนาจการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท (การไกล่เกลี่ย) คดีอาญาในชั้นสอบสวน ผู้วิจัยจึงได้จัดทำร่างกฎหมายเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไปดังนี้

บันทึกหลักการและเหตุผล ประกอบร่างพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ.

หลักการ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนเพื่อรองรับการใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการ

เหตุผล

โดยที่สมควรให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนที่เกี่ยวกับความผิดอันยอมความได้ ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ และความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี ด้วยการกำหนดแนวทางการสมานฉันท์เพื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญามาใช้ จะทำให้ผู้เสียหายและผู้ต้องหาได้มีโอกาสประนีประนอมยอมความกัน เมื่อผู้ต้องหาสำนึกผิดและยินยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาและได้รับการชดเชยค่าเสียหายโดยรวดเร็วทันที่ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อคู่กรณี และเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากกว่า เพราะสามารถลดระยะเวลาและความยุ่งยากซับซ้อนในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมของคู่กรณี ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ลดการทุจริตของเจ้าพนักงาน และงบประมาณภาครัฐและส่งผลให้ประชาชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วม

ในการอำนวยความสะดวกธรรมและป้องกันอาชญากรรม เพื่อเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่างพระราชบัญญัติ

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ.

.....

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบมาตรา 32 มาตรา 33 มาตรา 34 มาตรา 35 มาตรา 39 และมาตรา 81

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“การไกล่เกลี่ย” หมายความว่า การไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยจัดให้คู่กรณีในคดีอาญามีโอกาสเจรจาเพื่อตกลงเรื่องความเสียหายและการชดเชยเยียวยาความเสียหาย โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่ในการจัดให้มีการเจรจา

“คณะกรรมการอำนวยความสะดวกไกล่เกลี่ย” หมายถึง คณะกรรมการอำนวยความสะดวกไกล่เกลี่ยสถานีตำรวจ

“ก.ต.ช.” หมายความว่า คณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗

“ผู้ไกล่เกลี่ย” หมายความว่า ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนที่ ก.ต.ช. ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว

“คู่กรณี” หมายความว่า ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหาย

มาตรา ๔ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และมีอำนาจออกกฎกระทรวงตามเสนอของ ก.ต.ช. เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๕ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว

มาตรา ๖ เมื่อได้มีคำสั่งให้ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาแล้ว ให้ถือเป็นเหตุอายุความในการดำเนินคดีอาญาสะตุดหยุดอยู่ และเมื่อคณะกรรมการอำนวยความสะดวก มีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ให้เริ่มนับอายุความในการดำเนินคดีต่อจากเวลานั้น

มาตรา ๗ ให้คณะกรรมการอำนวยความสะดวกไกล่เกลี่ยและผู้ไกล่เกลี่ยเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๘ ในคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง ศาลจังหวัด เมื่อคณะกรรมการอำนวยความสะดวก มีคำสั่งให้ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ย มีให้นำบทบัญญัติในเรื่องการฟ้องและการผิดฟ้องตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับ

ในกรณีวรรคหนึ่งถ้าผู้กระทำคามผิดได้รับการปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวนมีให้นำบทบัญญัติในเรื่องระยะเวลา ในมาตรา ๑๑๓/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ

มาตรา ๙ ห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานคำรับสารภาพหรือข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี

หมวด ๑

ความผิดที่ให้มีการไกล่เกลี่ย

.....

มาตรา ๑๐ คดีอาญาดังต่อไปนี้ ให้คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขอให้มีการไกล่เกลี่ยได้

(๑) คดีความผิดอันยอมความได้

(๒) คดีความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ

(๓) คดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

(๔) คดีความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๕ ปี

มาตรา ๑๑ พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับในกรณีดังนี้

(๑) คดีที่ผู้ต้องหาเป็นผู้ร้องขอ และผู้ต้องหา นั้นเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และได้กระทำความผิดใด ๆ อีกในระหว่างที่ยังรับโทษอยู่หรือภายในเวลาห้าปีนับแต่วันพ้นโทษ เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๒) คดีที่ผู้ต้องหาที่ร้องขออยู่ระหว่างสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือระหว่างพิจารณาของพนักงานอัยการหรือศาลคดีอื่น หรืออยู่ระหว่างการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาญาในชั้นสอบสวน หรือคดีที่ผู้ต้องหาเป็นผู้ร้องขอระหว่างรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๓) คดีที่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้น และส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการแล้ว

(๔) คดีที่ ก.ต.ช. ประกาศกำหนดห้ามมิให้มีการไกล่เกลี่ย

หมวด ๒

ก.ต.ช. และคณะกรรมการไกล่เกลี่ย

.....

มาตรา ๑๒ ให้ ก.ต.ช. มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

(๑) ออกระเบียบ ประกาศหรือมีมติเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(๒) ออกระเบียบว่าด้วยการประชุมและลงมติของคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย

(๓) กำหนดหลักสูตรผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คดีอาญาในชั้นสอบสวน แต่งตั้ง ขึ้นทะเบียน หรือเพิกถอนผู้ไกล่เกลี่ย ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ก.ต.ช. กำหนด

(๔) ประกาศกำหนดค่าตอบแทนของคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยและผู้ไกล่เกลี่ยโดยเบิกจ่ายจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๑๓ ให้มีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยจำนวนสามคนประกอบด้วยหัวหน้าสถานีตำรวจเป็นประธานกรรมการ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ผู้แทนประชาชนในคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจระดับสถานีตำรวจเป็นกรรมการ ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่หัวหน้าสถานีตำรวจมอบหมายเป็นเลขานุการ

มาตรา ๑๔ คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

(๑) พิจารณากลับกรอกรายชื่อบุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเสนอ ก.ต.ช. พิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติและส่งไปอบรมหลักสูตรผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนตามที่ ก.ต.ช. กำหนด เพื่อแต่งตั้งและขึ้นทะเบียน

(๒) พิจารณาคำร้องขอให้มีการไกล่เกลี่ย

(๓) พิจารณากำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยในแต่ละคดีที่เข้าหลักเกณฑ์ทำการไกล่เกลี่ยได้ หรือเปลี่ยนตัวผู้ไกล่เกลี่ยตามคำร้องขอ

(๔) ตรวจสอบ ติดตามผล และรายงานผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติทราบ ในกรณีที่ไกล่เกลี่ยไม่ได้ให้ประธานคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีต่อไป

(๕) พิจารณาและมีความเห็นเสนอให้ ก.ต.ช. เพิกถอนรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยออกจากทะเบียน

(๖) พิจารณาและมีมติตามมาตรา ๑๙ วรรคสาม

(๗) หน้าที่อื่นๆ ตามที่ ก.ต.ช. กำหนด

หมวด ๓

คุณสมบัติ การพ้นสภาพ

อำนาจและหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย

.....

มาตรา ๑๕ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(๑) เป็นผู้มิใช่สัญชาติไทย

(๒) อายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี นับถึงวันแต่งตั้ง

(๓) เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต ประกอบอาชีพไม่เป็นที่รังเกียจของสังคม

(๔) เป็นผู้ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนได้รับการแต่งตั้งและขึ้นทะเบียนไว้แล้ว

มาตรา ๑๖ บุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคที่สังคมรังเกียจ

(๒) เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกสั่งพักราชการหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนหรือตามกฎหมายอื่น

(๓) เป็นผู้ที่มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคม

(๔) เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ไล่ออก หรือปลดออกจากราชการหรือรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่น

ของรัฐ เพราะกระทำความผิดวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนหรือตามกฎหมายอื่น

(๕) เป็นผู้เคยต้องโทษฐานประพฤติผิดมรรยาทองค์กรวิชาชีพตามที่กฎหมายรับรอง

(๖) เป็นผู้กระทำการใด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่มี ความซื่อสัตย์สุจริต หรือมีส่วนได้เสียในการไกล่เกลี่ยนั้น

(๗) เป็นบุคคลล้มละลาย

มาตรา ๑๗ ผู้ไกล่เกลี่ยพ้นสภาพจากการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยดังนี้

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๑๕ ไม่ว่าการขาดคุณสมบัตินั้นจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังการได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

(๔) เป็นผู้ที่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๖ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังการได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

(๕) ถูกเพิกถอนรายชื่อเป็นผู้ไกล่เกลี่ยออกจากทะเบียน

มาตรา ๑๘ ผู้ไกล่เกลี่ยดังต่อไปนี้ จะทำการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวนไม่ได้

(๑) เป็นคู่กรณีเอง หรือมีส่วนได้เสียโดยตรงหรือโดยทางอ้อม

(๒) เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่กรณี เว้นแต่คู่กรณียินยอม

(๓) เป็นญาติของคู่กรณี คือเป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใดหรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้นหรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น เว้นแต่คู่กรณียินยอม

(๔) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์ ผู้แทนหรือตัวแทนของคู่กรณี

(๕) เป็นเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่กรณี เว้นแต่คู่กรณียินยอม

(๖) เป็นหรือเคยเป็นพนักงานสอบสวนที่ได้ทำสำนวนการสอบสวนในคดีไกล่เกลี่ยนั้นๆ

(๓) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๙ ผู้ไกล่เกลี่ยมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

(๑) ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนตามที่คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยมอบหมาย

(๒) บันทึกข้อตกลงและกำหนดเงื่อนไขประกอบข้อตกลงในเรื่องการเยียวยาความเสียหายของคู่กรณี

(๓) รายงานผลการไกล่เกลี่ยไปยังประธานคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย

หมวด ๔

กระบวนการและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ย

.....

มาตรา ๒๐ ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา ๑๕ มาตรา ๑๖ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิให้คู่กรณีทราบในโอกาสแรกว่าคู่กรณีมีสิทธิได้รับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน

เมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดร้องขอให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา ให้พนักงานสอบสวน บันทึกคำร้องและสอบถามไปยังอีกฝ่ายหนึ่งว่ายินยอมหรือไม่โดยพลัน

ในกรณีอีกฝ่ายหนึ่งให้คำยินยอมให้พนักงานสอบสวนเสนอคำร้องและบันทึกคำยินยอมดังกล่าวเสนอต่อคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยเพื่อมีความเห็นว่าการควรใช้กระบวนการไกล่เกลี่ย

มาตรา ๒๑ ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในคดีไว้จนกว่าจะได้รับผลการแจ้งผลการไกล่เกลี่ยจากประธานคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย

มาตรา ๒๒ ให้พนักงานสอบสวนพิจารณารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิตนิสัย อาชีพ ฐานะ สิ่งแวดล้อมของผู้ต้องหา พฤติการณ์แห่งคดี การบรรเทาผลร้ายแห่งคดี ความยินยอมของผู้เสียหาย ความจำเป็นตามหลักอาชญาวิทยา และทัณฑ์โทษตลอดจนเหตุผลอื่นๆ อันสมควรเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาการไกล่เกลี่ย

ให้พนักงานสอบสวนส่งข้อมูลตามวรรคแรกให้คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย ภายใน ๗ วัน นับแต่ได้ส่งคำร้องขอไกล่เกลี่ยไปยังคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยเพื่อพิจารณาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน

มาตรา ๒๓ ให้เมื่อคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยมีคำสั่งให้ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา และให้แต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยโดยเร็วและแจ้งให้คู่กรณีทราบต่อไปโดยเร็ว

การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

มาตรา ๒๔ ให้คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย จัดหาสถานที่ที่เหมาะสมและจัดให้มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ เพื่อดำเนินการให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน เป็นไปด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง และเป็นธรรม

มาตรา ๒๕ ให้ผู้ไกล่เกลี่ยกำหนดนัดไกล่เกลี่ยคดีอาญาภายในกำหนดระยะเวลา ๗ วัน นับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้งและแจ้งให้คู่กรณีที่เกี่ยวข้องทราบ

มาตรา ๒๖ การไกล่เกลี่ยคดีอาญาให้กระทำการเป็นการเปิดเผย เว้นแต่คู่กรณีประสงค์ให้กระทำการเป็นการลับ โดยคู่กรณีต้องเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาด้วยตนเอง

มาตรา ๒๗ ก่อนเริ่มต้นการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องอธิบายให้คู่กรณีทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดี ลักษณะของการไกล่เกลี่ย กระบวนการและผลทางกฎหมายในการไกล่เกลี่ยและสิทธิในการที่จะยุติหรือยกเลิกความตกลงที่จะทำการไกล่เกลี่ยไม่ว่าในเวลาใดๆ

มาตรา ๒๘ การไกล่เกลี่ยคดีอาญาให้กระทำให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา ๖๐ วัน นับแต่วันที่คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยมีมติให้มีการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ในกรณีที่มิเหตุอันควรหรือมิเหตุอันควรเชื่อว่ามีโอกาสที่คู่กรณีจะสามารถตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจร้องขอให้มีการขยายเวลาออกไปได้ไม่เกิน ๓๐ วัน

มาตรา ๒๙ คดีที่ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถไกล่เกลี่ย
คู่กรณีให้ตกลงกันได้ ให้ผู้ไกล่เกลี่ย บันทึกข้อตกลง
และกำหนดเงื่อนไขการไกล่เกลี่ยดังกล่าวให้ผู้ต้องหา
ผู้เสียหายและผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อไว้ และส่งบันทึก
ดังกล่าวไปยังประธานคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย
เมื่อผู้ต้องหาปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไข
การไกล่เกลี่ยเสร็จสิ้นให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ
สรุปสำนวนพร้อมทำความเข้าใจควรสั่งไม่ฟ้องเสนอ
พนักงานอัยการเพื่อมีความเห็นชอบต่อไป

กรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจ
ก้าวล่วงได้ หรือเหตุอื่นใด เป็นเหตุให้ผู้ต้องหาไม่อาจ
ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขได้ อันมิได้
เกิดจากความผิดผู้ต้องหา ให้ผู้ต้องหาแจ้งเป็นหนังสือ
ให้คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยทราบ เพื่อ
พิจารณาผลการปฏิบัติตามข้อตกลงและเงื่อนไข
เมื่อคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยมีมติสองในสาม
ของคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยเห็นว่าผู้ต้องหา
ได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขการไกล่เกลี่ย
ไปมากพอสมควรแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ
สรุปสำนวนพร้อมทำความเข้าใจควรสั่งไม่ฟ้องเสนอ
พนักงานอัยการ เพื่อมีความเห็นชอบต่อไป

กรณีตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง เมื่อพนักงาน
อัยการเห็นชอบสั่งไม่ฟ้องตามความเห็นของพนักงาน
สอบสวนผู้รับผิดชอบให้ถือว่าสิทธิภาคินาคติอาญาพึงระงับ

มาตรา ๓๐ คดีที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถทำให้
คู่กรณีตกลงยุติคดีได้ภายในเวลาที่กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ย
บันทึกผลการไกล่เกลี่ยและแจ้งผลการดำเนินการไกล่เกลี่ย
ให้ประธานคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยทราบ
ให้ประธานคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยส่งเรื่อง
ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดำเนินคดีอาญาต่อไป

กรณีผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลง
และเงื่อนไขการไกล่เกลี่ยตามบันทึกข้อตกลงที่ได้ให้ไว้
ให้ประธานคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย
มีหนังสือแจ้งให้ผู้ต้องหาปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลง
และเงื่อนไข ภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ต้องหา
ไม่ปฏิบัติตามให้ประธานคณะกรรมการอำนวยการ

ไกล่เกลี่ยส่งคดีให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ
เพื่อดำเนินคดีต่อไป

มาตรา ๓๑ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา
ในชั้นสอบสวน กรณีที่พนักงานอัยการไม่เห็นชอบ
ตามความเห็นของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ
ให้พนักงานอัยการระบุเหตุที่ไม่เห็นชอบพร้อมคำแนะนำ
เสนอผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือในกรณีต่างจังหวัด
ให้เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาให้ความเห็น
และแจ้งให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทราบ

ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทำการ
สอบสวน ทำตามคำแนะนำของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
หรือผู้ว่าราชการจังหวัด และส่งสำนวนการสอบสวน
ไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการ
จังหวัดแล้วแต่กรณี เพื่อดำเนินการต่อไป

มาตรา ๓๒ ให้ผู้ไกล่เกลี่ยยุติการไกล่เกลี่ย
เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

(๑) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยกเลิกความตกลง
ที่จะทำการไกล่เกลี่ย

(๒) มีเหตุอันควรสงสัยว่าความตกลงนั้นมีได้
เป็นไปด้วยความสมัครใจ

(๓) มีเหตุอันควรสงสัยว่าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
ไม่สามารถเข้าใจความหมายของการไกล่เกลี่ย และผล
ที่จะได้รับจากการไกล่เกลี่ย

(๔) การดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปเห็นได้ชัดว่า
จะเป็นการขัดต่อผลประโยชน์ของคู่กรณีที่เป็นผู้เยาว์
คนวิกลจริต คนไร้ความสามารถ

(๕) คู่กรณีไม่สามารถเจรจาเพื่อตกลงแก้ไขปัญหา
ความขัดแย้งหรือไม่อาจเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

(๖) เมื่อพ้นระยะเวลาตามมาตรา ๒๘

ให้ผู้ไกล่เกลี่ยรายงานให้คณะกรรมการอำนวยการ
ไกล่เกลี่ย ทราบถึงการยุติการไกล่เกลี่ยตามวรรคหนึ่ง
โดยเร็ว

มาตรา ๓๓ เมื่อได้รับรายงานการยุติการ
ไกล่เกลี่ยให้ประธานคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย
มีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีอาญาต่อไป

หมวด ๕
ผลของการไกล่เกลี่ย

มาตรา ๓๔ เมื่อคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยมีคำสั่งให้ทำการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ผู้เสียหายจะฟ้องคดีได้ จนกว่าประธานคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยจะมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป ถ้าผู้เสียหายนั้นฟ้องคดีอยู่ก่อนแล้วให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสีย

มาตรา ๓๕ ถ้าความปรากฏแก่คณะกรรมการอำนวยการว่าผู้ต้องหาจงใจไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงโดยไม่มีเหตุอันควร ให้ประธานคณะกรรมการอำนวยการมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องด้วยตนเอง

มาตรา ๓๖ ถ้าข้อตกลงการไกล่เกลี่ยคดีอาญากำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติ สิทธินาคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปเมื่อผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขในข้อตกลงครบถ้วนแล้ว

เงื่อนไขในข้อตกลงคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยอาจกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อดังนี้

(๑) ให้ไปรายงานตัวกับพนักงานสอบสวนเจ้าของสำนวน หรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือพนักงานสอบสวนที่หัวหน้าสถานีตำรวจได้มอบหมายตามเวลาที่กำหนดเพื่อจะได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือหรือตักเตือนตามที่เห็นสมควร

(๒) จัดให้ผู้ต้องหา กระทำกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ตามที่คณะกรรมการไกล่เกลี่ยและผู้ต้องหาเห็นสมควร

(๓) ให้ฝึกหัดหรือทำอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

(๔) ให้ละเว้นจากการคบหาสมาคม หรือประพฤติดังใด ๆ อันอาจนำไปสู่การกระทำผิดในทำนองเดียวกันอีก

(๕) ให้ไปรับบำบัดรักษาความบกพร่องของร่างกาย หรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น หรือ

ให้ไปเข้ารับการอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพฤติกรรมหรือพัฒนาพฤติกรรมเสีย ณ สถานที่ และตามระยะเวลาที่กำหนด

(๖) เงื่อนไขอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อแก้ไขหรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหากระทำหรือมีโอกากระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก

ในการกำหนดเงื่อนไขการไกล่เกลี่ย หากมีความจำเป็นคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยสามารถเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ หรือบุคคลที่เห็นว่าสำคัญและจำเป็น ร่วมหารือพิจารณาทำบันทึกข้อตกลงและกำหนดเงื่อนไขได้ตามความเหมาะสมแห่งคดี โดยคำนึงถึงความสงบสุข การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ และพอสมควรแก่เหตุ

หมวด ๖

ค่าตอบแทนของคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยและผู้ไกล่เกลี่ย

มาตรา ๓๗ ให้คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย และผู้ไกล่เกลี่ยได้รับค่าตอบแทนตาม ก.ต.ช. กำหนดในกฎกระทรวง

ทั้งนี้ให้เบิกจ่ายจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๓๘ หลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอนการเบิกจ่ายค่าตอบแทนให้เป็นไปตาม ก.ต.ช. กำหนด

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

■ บรรณานุกรม

หนังสือ

โกเมศ ขวัญเมืองและสิทธิกร คักดีแสง
“การศึกษาแนวใหม่ : ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ
กฎหมายทั่วไป” (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549)

คณิต ณ นคร “ประมวลกฎหมายอาญา
หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ” อนุสรณ์
งานสถาปนา ๖๐ ปี

นางเปรี๊ยะ ณ นคร วัดมกุฏกษัตริยาราม
ราชวรวิหาร กรุงเทพฯ วันที่ 4 สิงหาคม 2552

วันชัย รุจนวงศ์ “กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์” (กรุงเทพฯ : กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก
และเยาวชน, ม.ป.ป.) หน้า 1

งานวิจัยและวิทยานิพนธ์

ณภัทร กตเวทีเสถียร “การระงับข้อพิพาท
ในคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
(ศึกษาเฉพาะความผิดที่มีผู้เสียหายตามประมวล
กฎหมายอาญา)” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2547)

สุวิจักขณ์ โฉมวงษ์, “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
คดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน” (วิทยานิพนธ์นิติ
ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548)

เอกสารและวารสาร

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์และคณะ “อาชญากรรม
พื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม : ปัญหาอุปสรรค
และแนวทางควบคุม” เอกสารประกอบสัมมนา,
โรงแรมอิมพีเรียล กรุงเทพมหานคร, 11 มิถุนายน 2529

David Miers, An International Review of
Restorative Justice – Crime Reduction Research
Series Paper 10 (London : HMSO, 2000)
ถอดความและเรียบเรียง โดย ชาติ ชัยเดช ในเอกสาร
ประกอบการสัมมนา “ร่างพระราชบัญญัติมาตรการ
แทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ.” จัดโดยสถาบันวิจัย
และพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการ
ยุติธรรม วันพุธ ที่ 20 พฤษภาคม 2552 ณ ห้องแกรนด์

บอลรูม โรงแรมเซ็นจูรี พาร์ค กรุงเทพมหานคร
ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้อง
คดีอาญา พ.ศ. ...

การประชุมและการสัมมนา

การประชุมของคณะอนุกรรมการพิจารณา
ศึกษาการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน
ในคณะกรรมการการยุติธรรมและตำรวจ วุฒิสภา
ครั้งที่ 1-33 ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข
102 ชั้น 1 อาคารรัฐสภา 2

การสัมมนาเรื่อง “การไกล่เกลี่ยคดีอาญา
ในชั้นสอบสวน” ดังต่อไปนี้

1. การสัมมนา ณ อาคารสถาบันพัฒนา
ข้าราชการ ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม เมื่อวันที่ 28
กันยายน 2551

2. การสัมมนา กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค
5 จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2551

3. การสัมมนา ณ โรงแรมโดมอนส์ อำเภอเมือง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 28 - 29 มีนาคม 2552

4. การสัมมนา ณ โรงแรมเจริญธานีปิ่นเชล
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม
2552

5. การสัมมนา ณ โรงแรมเดอะสรีเจเนซี
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7-9 สิงหาคม
2552

6. การสัมมนา ณ อำเภอหัวหิน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2552

การประชุมคณะทำงานพิจารณาบทพจน
“ร่างพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้น
สอบสวนพ.ศ.” ของสำนักงานกิจการยุติธรรม
เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2550 อ้าง [http://2.oja.go.th/
preview/detail.php?new_idx=965](http://2.oja.go.th/preview/detail.php?new_idx=965)

การให้ความเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง
ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1. พลตำรวจเอก ดร.วัชรพล ประสารราชกิจ
รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

2. พล.ต.ต. อำนวย นิ่มมะโน รองผู้บัญชาการ
ตำรวจนครบาล

3. พล.ต.ต. ชยุต ธนทวีรัตน์ รองผู้บัญชาการ
ตำรวจภูธร ภาค 1

4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรภัทร์
รองคณบดีคณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต

5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฑารัตน์
เอื้ออำนวย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. นายโกวิท ศรีไพโรจน์ อัยการจังหวัด
สุราษฎร์ธานี

7. นายอนุกุล นาคจุติ กำนันตำบลวังตะกอก
อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายอาญา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง
พ.ศ. 2539

